

La Strada

EXPRESS

Ediția nr. 2, martie 2006

Ediție tematică a Centrului Internațional
pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii
“La Strada”

Identificarea victimelor traficului de ființe umane

Ediția se distribuie gratuit

Prezenta publicație este editată cu susținerea Interchurch Organisation for Development Co-operation (ICCO), Olanda. Opiniile și informațiile prezentate în publicație nu reflectă neapărat politica și poziția ICCO.

Alcătuitor și editor:

Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”

Președinte: Ana Revenco

Unele materiale din această ediție pot fi xerocopiate gratuit și reproduse fără acordul prealabil al autorilor numai în scopuri instructive, științifice, ce nu urmăresc obținerea de profit, cu condiția indicării autorilor și sursei de informare.

Pentru informații suplimentare privind prezenta publicație ne puteți contacta:
MD 2012, L.P. 259,
Chișinău, Republica Moldova

Tel.: (373 22) 23.49.06

Fax: (373 22)23.49.07

E-mail: office@lastrada.md

Web Site: <http://www.lastrada.md>

Responsabili de editie:

Tatiana Fomina

Tel.: (373 22)23.49.21

(373 22)23.49.06

Design: Victor Luca

Grafică:

Salvador Dali,

Dawn Noon Sunset and Twilight, 1979

Cuprins

Câteva cuvinte despre prezenta ediție 1

I. OPINIA CENTRULUI INTERNAȚIONAL

„LA STRADA”

I.1. Identificarea victimelor traficului de ființe umane – elementul cheie al sistemului de contracarare a traficului de ființe umane 4

- De ce este important a identifica victima traficului de ființe umane?
- În ce corelație se află identificarea victimelor traficului de ființe umane și celelalte direcții de activitate în organizarea contracarării traficului de ființe umane?
- Cine trebuie să identifice victimele traficului de ființe umane?
- Ce este identificarea proactivă și reactivă a victimelor traficului de ființe umane?
- Care este rolul Liniei Fierbinți în identificarea victimelor traficului de ființe umane?

I.2. Totul începe de la terminologie... 8

- Ce este identificarea victimelor traficului de ființe umane?
- Prin ce se deosebește identificarea victimelor traficului de ființe umane de calificarea infracțiunii “trafic de ființe umane”?
- Ce este autoidentificarea victimelor traficului de ființe umane?
- Ce trebuie să știm despre definiția “trafic de ființe umane” în raport cu identificarea victimelor traficului de ființe umane?

I.3. Elementele traficului de ființe umane 13

- Ce sunt elementele traficului de ființe umane?
- Coincid oare elementele definiției “trafic de ființe umane” din actele internaționale cu elementele cuprinse în legislația națională a Republicii Moldova?
- Care elemente ale traficului de ființe umane încă nu și-au aflat reflectare în legislația Republicii Moldova?
- Care ar trebui să fie posibila combinație a elementelor menționate, pentru ca infracțiunea să cadă sub incidența definiției „trafic de ființe umane”?

I.4. Semnele (indicii) traficului de ființe umane 17

- Care sunt semnele ce permit identificarea unei victime a traficului de ființe umane în practică?
- Care din semnele indirecte pot fi utilizate în practică la identificarea victimelor traficului de ființe umane?

II. OPINIILE COLEGILOR NOȘTRI DIN MOLDOVA

Eugen Rusu, procuror, șeful secției protecție a drepturilor și intereselor constituționale, Procuratura Generală a Republicii Moldova

Sergiu Purcică, șeful secției prelucrare operativă a informației, Centrul de Combatere a Traficului de Ființe Umane

Ion Vâzdoagă, directorul Centrului de Prevenire

a Traficului de Femei 23

III. OPINIILE COLEGILOR NOȘTRI DE PESTE HOTARE

III. 1. **Petra Burcikova**, „La Strada”-Cehia. O problemă nouă în domeniul identificării victimelor traficului de ființe umane în Republica Cehia 28

III. 2. **Donca Petrova și Nadea Kojuharova**, Asociația „Animus” (Bulgaria). Aspecte psihologice ale identificării victimelor traficului de ființe umane 31

III. 3. **Tamara Vuk asovic**, ONG „ASTRA” (Serbia). Identificarea victimelor traficului de ființe umane prin intermediul Liniei Fierbinți 36

Concluzii 38

Câteva cuvinte despre prezenta ediție

Aveți în față cea de a doua ediție a revistei „La Strada EXPRES” din seria publicațiilor tematice, preconizate a fi editate de Centrul Internațional „La Strada”-Moldova, ce reflectă problema traficului de ființe umane, cercetarea și analiza experienței îndăptate în combaterea acestui fenomen rușinos al lumii contemporane, elaborarea recomandărilor întru soluționarea problemei în republica noastră.

Ca și cea precedentă, actuala ediție este consacrată unei singure teme din cadrul problematicii date. Tema primei ediții se referea la aspectele creării Mecanismului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor traficului de ființe umane. Prezenta ediție ia în dezbatere tema **identificării victimelor traficului de ființe umane**, care ține direct de tema pri-

mei ediții și o dezvoltă în continuare. Autorii Ghidului practic al OSCE/ODIHR privind elaborarea Mecanismului Național de Referire a victimelor traficului de ființe umane au numit identificarea victimelor ca unul din cele două elemente de bază ale mecanismului nominalizat.¹ Astfel, prezenta ediție constituie o prelungire a ediției precedente.

Deși identificarea victimelor traficului de ființe umane rămâne o problemă importantă, la această temă au fost editate foarte puține publicații. Și cu toate că standardele internaționale ce țin de problema traficului, lucrul cu victimele, acordă importanță identificării victimelor traficului de ființe umane, stabilesc regulile de comportament al specialiștilor, noi nu am găsit o definiție a identificării.

Noutăți privind legislația Republicii Moldova în domeniul combaterii traficului de ființe umane

De la apariția primei ediții a revistei din februarie 2005 în Moldova au fost întreprinse un șir de acțiuni legislative importante în domeniul combaterii traficului de ființe umane. În primul rând, vom menționa faptul că Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate,² precum și Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional acestei Convenții.³

În august 2005 Guvernul Republicii Moldova a adoptat două Hotărâri importante, care plasează organizarea acțiunilor de contracarare a traficului de ființe umane la un nou nivel calitativ. La începutul lui august Guvernul a aprobat Regulamentul Comitetului Național pentru combaterea traficului de ființe umane,⁴ care stabilește componența, funcțiile și statutul acestui Comitet, funcțiile Președintelui și Secretarului, periodicitatea ședințelor etc. Conform Regulamentului, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale și interguvernamentale, active în domeniu, pot participa la ședințele Comitetului cu dreptul de vot consultativ. Este o mărturie importantă a democratizării societății noastre.

La sfârșitul lui august, Guvernul a aprobat noul Plan Național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane⁵, elaborat în conformitate cu standardele europene de reacție antitrafic și cu cele mai bune practici în domeniu. Planul prevede implementarea unui larg spectru de acțiuni în direcția respectivă pentru anii 2005-2006.

Și, în sfârșit, la 20 octombrie 2005 Parlamentul a adoptat Lega privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.⁶ Elaborarea proiectului acestui act normativ a durat circa doi ani, într-o atmosferă de transparență și cu participarea activă a societății civile. Legea stabilește structura

Un eveniment de importanță internațională

În luna mai 2005 a fost aprobată noua Convenție a Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane. Convenția cuprinde responsabilitățile statelor-membre ale Consiliului Europei și a altor state semnatară în domeniul contracarării traficului de persoane, asistenței și protecției victimelor persoanelor ce au suferit de pe urma traficului, urmării penale a persoanelor implicate în comiterea unor asemenea infracțiuni, a dezvoltării cooperării internaționale și alte aspecte ale contracarării acestui fenomen. Convenția acordă o atenție deosebită victimelor traficului, cum ar fi dreptul acestora la perioada de reflecție (minimum 30 de zile), dreptul de a obține permisiune de ședere, dreptul la compensări, precum și drepturi speciale pentru copiii, victime ale traficului. Convenția este validă pentru toate formele de trafic cu persoane, atât naționale, cât și internaționale, ce țin sau nu de criminalitatea organizată.

¹ National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. OSCE/ODIHR, Warsaw, 2004, p. 16.

² Legea Republicii Moldova nr. 15-XV din 17 februarie 2005 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 36-38, art. 122).

³ Legea Republicii Moldova nr. 17-XV din 17 februarie 2005 pentru ratificarea Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (Monitorul Oficial Republicii Moldova, 2005, nr. 36-38, art. 126).

⁴ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 775 din 1 august 2005 (Monitorul Oficial Republicii Moldova, 2005, nr. 107-109, art. 865).

⁵ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 903 din 26 august 2005 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 119-122, art. 987).

⁶ Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20 octombrie 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167, art. 812).

Probleme ale identificării victimelor de ființe umane:

a) lipsește o concepție logică, care ar defini sarcinile, regimul de înfăptuire și criteriile, în baza cărora se poate identifica o victimă;

b) lipsesc recomandări privind identificarea victimelor, destinate ONG-urilor;

c) nu avem un sistem de indicii pentru identificarea victimelor;

d) nu există recomandări privind identificarea victimelor traficului de ființe umane, predestinate țărilor de origine.

Centrul Internațional „La Strada”

instituțională de combatere a traficului pe întreaga țară, obligațiile participanților la acest proces, drepturile victimelor traficului și măsurile de apărare a acestor drepturi, drepturile speciale ale copiilor, victime ale traficului de ființe umane, direcțiile și principiile de bază privind organizarea combaterii acestui fenomen ș.a.

Nici în standardele internaționale, nici în literatura ce tratează această problemă nu găsim o abordare unică a procesului identificării victimelor traficului, nu există o concepție bine definită, care ar stabili obiectivele, ordinea realizării și criteriile în baza cărora s-ar face identificarea unei victime. În cele câteva publicații, ce se referă tangențial la tema identificării victimelor, ea este tratată în contextul procedurii investigației penale oficiale a infracțiunii trafic de ființe umane. Astfel încât nu este clar în ce rezidă deosebirile dintre identificarea victimei traficului și calificarea infracțiunii trafic de ființe umane însăși.

Deși în literatura de specialitate nu se neagă faptul că victimele traficului de ființe umane pot fi identificate nu numai de organele de drept, ci și de angajații ONG-urilor, lucrătorii sociali, inspectorii securității muncii, serviciile pentru migrație etc., recomandările privind descoperirea victimelor traficului sunt predestinate, de regulă, doar lucrătorilor organelor de drept.

Identificarea victimelor traficului ține direct de definiția infracțiunii trafic de ființe umane. Cu toate acestea, un îndrumar privind identificarea victimelor traficului, care ar stabili legătura clară între semnele (indicii) după care poate fi identificată victima și toate elementele definiției traficului de ființe umane, nu a fost de găsit. Și în general, recomandările privind utilizarea unor indicii standard la identificarea victimelor traficului sunt foarte rezervate. Autorii remarcă faptul că procesul identificării victimelor are loc separat, pentru fiecare caz aparte. Ceea ce înseamnă că o abordare sistemică a multitudinii indicilor, prin care se poate recunoaște o victimă a traficului de ființe umane, nu a fost găsită până acum. În plus, literatura editată reflectă problemele ce apar în țările de destinație. Pe când țările de origine, printre care se numără și Republica Moldova, de asemenea se confruntă cu desule probleme privind identificarea victimelor traficului, și aceste probleme își au propriul specific. Este necesar a elabora recomandări privind identificarea victimelor și pentru țările de origine.

Se cuvine să precizăm, de asemenea, că identificând victime ale traficului de ființe umane în Moldova, ar fi să ne bazăm, înainte de toate, pe definiții, stabilite în baza normelor de drept naționale. Totodată, Moldova

a acumulat de-acum propria experiență în identificarea victimelor traficului. Și această informație trebuie analizată și sistematizată.

Așadar, analiza literaturii disponibile în problema identificării victimelor traficului de ființe umane denotă că literatura editată nu răspunde necesităților practicii din țara noastră. Se face resimțită o insuficiență vădită de informație pe problema dată. Avem imperioasă nevoie de propriile cercetări, publicații și recomandări în problema identificării victimelor traficului de ființe umane.

Conform dreptului internațional și a dreptului național dintr-un șir de țări, persoana, care a suferit în urma traficului de ființe umane, se bucură de anumite drepturi, și anume, accesul garantat la pachetul minim de servicii sociale gratuite (servicii medicale, cazare, asistență psihologică, juridică și de alt gen). Identificarea victimelor traficului este chemată să asigure accesul persoanei traficate la ajutorul societății. Este important ca acest lucru să se realizeze cu un grad de exactitate destul de perfect, așa încât de ajutor să beneficieze anume cei, care au suferit cu adevărat de pe urma infracțiunii trafic de ființe umane.

Desigur, cel mai exact răspuns, dacă într-adevăr a fost comisă infracțiunea trafic de ființe umane față de persoana concretă, este oare această persoană victimă a traficului, îl poate da numai judecata, în baza investigărilor oficiale a infracțiunii penale săvârșite. Dar urmărirea penală și procedura judiciară pot dura un an și chiar doi, însă victima trebuie să fie ajutată imediat. Ori, în cele mai dese cazuri, victimele sunt într-o stare psihică și fizică deloc bună. În plus, după ce a beneficiat de ajutorul necesar, starea fizică a victimei se normalizează. Ea începe să fie mai încrezătoare față de reprezentanții organelor de drept, povestește mai sincer despre ceea ce i s-a întâmplat cu adevărat. Comportamentul ei, ca martor în procesul penal, devine mai stabil.

De menționat, de asemenea, că, potrivit normelor dreptului internațional, acordarea asistenței nu trebuie să depindă de faptul dacă victima este gata de a da depoziții în decursul procesului penal. Accesul la sistemul de justiție este un drept, și nu o obligație a persoanei. Dacă persoana, care a suferit de pe urma traficului de ființe umane nu vrea să beneficieze de drepturile ei privind accesul

la justiție, ea, indiferent de aceasta, nu trebuie să fie privată de dreptul la alte tipuri de asistență și sprijin din partea societății.

Putem, deci, concluziona, că identificarea victimelor traficului de ființe umane, ca procedură ce deschide accesul la asistență indispensabilă, trebuie realizată rapid, alături indiferent de procedura urmăririi penale și, în același timp, cu un înalt grad de precizie. În cursul acestei proceduri lucrătorul care înfăptuiește identificarea victimei traficului, în baza unor anumiți indici, trebuie să ajungă la concluzia unei probabilități certe că persoana concretă a suferit de pe urma acestei infracțiuni.

Dar cum să facem ca procedura de identificare a victimelor să fie rapidă și destul de precisă? Este posibil a elabora instrucțiuni exacte (proceduri operaționale standard) de identificare a victimelor traficului de ființe umane? Care structuri pot și trebuie să asigure identificarea victimelor traficului? Cum trebuie înfăptuit acest lucru și ce-ar trebui să luăm în considerație în asemenea caz? Cum să organizăm asemenea activitate în așa fel, încât să protejăm cât mai bine interesele persoanei care a avut de suferit, fără a prejudicia în același timp interesele societății? În paginile ediției noastre vom încerca, pas cu pas, să răspundem la aceste și alte întrebări.

Prezenta ediție este rezultatul unui studiu, prin care, în primul rând, am încercat să sintetizăm informațiile câtorva publicații în problema dată și a experienței proprii. Rezultatul acestui studiu este prezent în prima parte a publicației și reprezintă opiniile specialiștilor Centrului Internațional „La Strada”-Moldova. Totodată, noi am realizat un interviu cu specialiști ai organelor de drept și ai ONG-urilor din Republica Moldova, activitatea cărora ține de identificarea victimelor traficului de ființe umane. După cum și era de așteptat, rezultatele cercetării confirmă faptul că specialiștii

din domeniu nu împărtășesc o opinie unică în chestiunea dată. În paginile acestei ediții vă vom familiariza și cu opiniile lor, având acordul protagoniștilor. Încercând să aducem cititorului cât mai exact esența problematicii, am păstrat forma expunerii materialului de bază în varianta de întrebări și răspunsuri.

În sfârșit, vom prezenta și opiniile unor colegi de peste hotare în această problemă.

Ținând cont de faptul că tema dată este complicată și mai puțin studiată, nu ne-am propus și nici nu am reușit să găsim răspunsuri precise și univoce la întrebările abordate. În același timp, sperăm ca prezenta ediție să servească drept bază pentru discuții teoretice între specialiști, precum și să contribuie în anumită măsură nu numai la conceptualizarea noțiunii de identificare a victimelor traficului de ființe umane, ci și la lichidarea lacunelor din practica identificării acestora.

Actuala ediție este destinată specialiștilor, a căror activitate ține de contracararea traficului de ființe umane, și în primul rând a celor, care, în virtutea activității lor, contactează cu potențialele victime ale traficului și pot contribui la identificarea lor. Sperăm că pe viitor acest material va fi utilizat pentru elaborarea unor recomandări privind identificarea cazurilor de trafic cu ființe umane. De asemenea, credem că publicația noastră va fi o sursă utilă de informare și pentru reprezentanții autorităților publice, ce determină politica internă a republicii, precum și pentru toți cei interesați de problema traficului de persoane și de căile de soluționare a ei.

Vom fi foarte recunoscători pentru orice comentariu asupra acestui text, precum și pentru informație suplimentară asupra problemei în discuție. Va rugăm să expediați opiniile Dvs. Centrului de Analiză și Lobby al Centrului Internațional „La Strada”-Moldova pe adresa indicată în pagina doi a copertei.

De la autori

I. OPINIA CENTRULUI INTERNAȚIONAL „LA STRADA”

I. 1. Identificarea victimelor traficului de ființe umane – elementul cheie al sistemului de contracarare a traficului de ființe umane

„Protecția drepturilor persoanelor, victime ale traficului de ființe umane, conform dreptului internațional și național, obligă ca aceste persoane să fie corect identificate și să nu fie tratate ca infractori sau emigranți ilegali.”

Amnesty International and Anti-Slavery International. „Memorandum la proiectul Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane: protecția drepturilor persoanelor traficate”, 2004.

De ce este important a identifica victima traficului de ființe umane?

Anual, în lume mii de persoane devin victime ale traficului de ființe umane. O evaluare exactă a numărului de victime este imposibilă, având în vedere că problema are un caracter latent. Victimele adesea nu vor să divulge ceea ce s-a întâmplat cu ele și multe cazuri de trafic rămân nedescoperite. Acest lucru se întâmplă din diferite motive. Adesea victimelor le este frică de răzbunarea traficantilor, care poate fi îndreptată nu numai împotriva lor, ci și a membrilor familiei. Persoanele supuse exploatării sexuale se tem să divulge istoria lor și din cauza stigmatizării lor de către societate. Multe victime nu cred în victoria dreptății și nu văd sensul adresării către structurile oficiale.

Adesea cei care au suferit, aflându-se pe teritoriul unui stat străin, se tem să nu fie sancționați pentru încălcarea legislației acestui stat, în special pentru reglementările cu privire la aflarea cetățenilor străini, pe care le-au încălcat în căutarea unui loc de lucru. În afară de aceasta, ei nu au încredere în structurile oficiale, nu-și cunosc drepturile și posibilitatea de a primi ajutorul necesar. De multe ori trauma psihologică nu le permite victimelor să conștientizeze adecvat ceea ce li s-a întâmplat și să întreprindă pași corecți s.a.m.d. Lucru care se soldează cu etichetarea lor doar ca emigranți ilegali pe piața de muncă la negru. Ele sunt tratate nu ca victime, ci ca persoane ce au încălcat legislația, fiind supuse reținerii administrative, amenzilor, deportării. La traumele și suferințele din trafic se adaugă și alte suferințe de pe urma contactului cu organele de drept. În aceste cazuri, victimele sunt private de asistența și sprijinul necesar, le este foarte greu să revină pe făgașul unei vieți normale. Chiar dacă și reușesc să scape de controlul exploataților, ele nimeresc uneori din nou în rețeaua traficantilor din cauza unor situații disperate.

Astfel, identificarea victimelor traficului de ființe umane e necesară, înainte de toate,

chiar pentru protecția drepturilor victimelor.

Dar identificarea victimelor traficului de persoane are importanță și pentru societate. Dacă victimele nu depun mărturie, atunci infractorii, care se îmbogățesc prin comerțul cu marfă vie, rămân nesancționați, comit noi crime, apar noi și noi victime ale traficului. Astfel, cazurile de trafic nedescoperite conduc la escaladarea fenomenului în societate. Ajungem așadar la concluzia, că **identificarea la timp a victimelor traficului de ființe umane este o contramăsură de răspândire a fenomenului, ceea ce, implicit, e necesar pentru protecția intereselor societății în ansamblu.**

Pentru a obține succese relevante în contracararea acestui fenomen, în opinia mai multor experți internaționali, este absolut necesar a se întreprinde măsuri de sporire substanțială a numărului de cazuri identificate de trafic. Astăzi acest obiectiv este considerat o sarcină cheie a întregului sistem de contracarare a traficului de persoane.

În ce corelație se află identificarea victimelor traficului de ființe umane și celelalte direcții de activitate în organizarea contracarării traficului de ființe umane?

Pentru a înțelege mai bine ce înseamnă identificarea victimelor traficului de ființe umane, vom încerca să stabilim locul acestui proces în sistemul de contracarare a traficului de ființe umane. Este cazul să precizăm că în literatura consacrată problemelor traficului de cele mai dese ori se evidențiază trei direcții de bază în organizarea combaterii traficului de ființe umane:

- 1) prevenirea traficului de ființe umane;
- 2) protecția și asistența victimelor;
- 3) persecutarea infractorilor.

Clasificare, supranumită deseori concepția celor „trei P”, din moment ce toate trei direcții încep cu litera „p”. Cu tot caracterul ei original, această clasificare este de-

stul de convențională, dat fiind că cele trei direcții se află într-o strânsă interdependență. De exemplu, persecutarea penală reușită a traficantilor servește ca o măsură eficientă de prevenire a altor crime ș.a.m.d.

Așadar, chiar dacă e să pornim de la această clasificare și să încercăm să determinăm locul procesului de identificare a victimelor în sistemul dat, atunci, în opinia noastră, ar fi corect să atribuim identificarea la protecția și asistența victimelor. Vorba e că, potrivit standardelor internaționale de lucru cu victimele traficului de ființe umane, identificarea trebuie să deschidă accesul la asistența imediată a victimelor. Și acest lucru nu trebuie să depindă de faptul cine a venit primul în contact cu potențiala victimă a traficului și realizează interviul asupra celor întâmplate: colaboratorul poliției, a cărui sarcină principală este persecutarea penală a infractorilor sau lucrătorul organizației neguvernamentale specializa-

te, a cărui sarcină de bază este acordarea asistenței necesare persoanei victimizate.

Aceeași opinie față de locul identificării victimelor traficului în sistemul contracarării traficului o împărtășesc și autorii Ghidului practic al OSCE/ODIHR privind crearea Mecanismului Național de Referire a victimelor traficului de ființe umane: „Uneori este nevoie de câteva săptămâni sau luni ca victima traficului să depășească sindromul posttraumatic și să poată vorbi pur și simplu. Iată de ce concepția, descrisă în publicația dată, abordează procesul identificării ca parte a programului de protecție și asistență.”⁷ Această opinie este expusă și în Ghidul regional „Cele mai Bune Îndrumări Practice Regionale pentru Dezvoltarea și Implementarea Cuprinzătoare a Reacției Naționale de Combatere a Traficului”, editat de Centrul Internațional de Dezvoltare a Politicilor Migraționiste (ICMPD, Viena).⁸

Dacă am încerca să precizăm locul identificării victimelor în una din cele trei direcții de organizare a contracarării traficului de ființe umane – (a) prevenirea traficului de ființe umane; (b) protecția și asistența victimelor; (c) persecutarea infractorilor – atunci ar fi mai corect să referim identificarea la direcția de protecție și asistență a victimelor. Potrivit standardelor internaționale de lucru cu victimele traficului de ființe umane, identificarea trebuie să deschidă victimei acces la asistență imediată. Și acest lucru nu trebuie să depindă de faptul cine a venit primul în contact cu potențiala victimă a traficului și realizează interviul asupra celor întâmplate: colaboratorul poliției, a cărui sarcină principală este persecutarea penală a infractorilor, sau lucrătorul organizației neguvernamentale specializate, a cărui sarcină de bază este acordarea asistenței necesare persoanei victimizate.

Centrul Internațional „La Strada”

Acest lucru este foarte important pentru edificarea concepției identificării victimelor traficului de ființe umane. Vorba e că atunci când identificarea victimelor este întâmpinată de un colaborator al organelor de drept, e complicat uneori a separa acest proces de procesul persecutării persoanelor vinovate, care de fapt se atribuie altei direcții de contracarare a traficului de ființe umane.

Cine trebuie să identifice victimele traficului de ființe umane?

În practică, **de cele mai dese ori identificarea victimelor traficului de ființe umane este realizată de poliție sau de organizațiile neguvernamentale specializate care acordă asistență victimelor traficului de ființe umane.** Acest lucru poate avea loc **în țara de destinație, în țara de tranzit sau în țara de origine a victimelor.**

Modalitățile de identificare pot fi diferite. Victimele sau rudele și apropiații lor se pot

adresa chiar ele la poliție sau ONG-urilor specializate. Dar ele trebuie să aibă încredere în aceste structuri, să-și cunoască drepturile și să știe unde trebuie să se adreseze. Altfel zis, informarea grupului de risc despre ce ar urma să întreprindă o persoană, victimă a traficului, trebuie să aibă loc permanent. ONG-urile specializate trebuie să dispună de Linii Fierbinți cu program non-stop. În afară de aceasta, ele trebuie să desfășoare acțiuni active de căutare a victimelor și informarea acestora despre drepturile lor.

Persoanele care au suferit de pe urma traficului pot fi identificate în timpul raidurilor poliției, când poliția descinde în locurile de exploatare a potențialelor victime. Însă efectul acestei modalități depinde de respectarea anumitor norme de lucru cu prezumatele victime ale traficului (antrenarea ONG-urilor specializate care oferă asistență în lucrul cu prezumatele victime, acordarea unei perioade de reflecție victimelor prezu-

„Incapacitatea de a identifica corect persoana, ce a devenit obiect al traficului de persoane, mai degrabă o determină să renunțe ulterior la exercitarea drepturilor sale. De-aceea statele sunt datoare ca această identificare să fie posibilă și să se realizeze.”

„Principii recomandate și reglementări călăuzitoare cu privire la drepturile omului și traficul cu ființe umane”. Raport prezentat de către înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului către Consiliul Economic și Social. Documentul ONU E/2002/68/Add. 1, 20 mai 2002.

⁷ National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook. OSCE/ODIHR, Warsaw, 2004, pag. 7.

⁸ Cele mai Bune Îndrumări Practice Regionale pentru Dezvoltarea și Implementarea Cuprinzătoare a Reacției Naționale de Combatere a Traficului. International Centre for Migration Policy Development, Viena, 2005, pag. 46.

„Fiecare țară semnatară va lua în considerație punerea în practică a unor măsuri în vederea asigurării recuperării fizice, psihologice și sociale a victimelor traficului de persoane, inclusiv, unde este cazul, în colaborare cu organizațiile neguvernamentale, alte organizații competente și alte elemente ale societății civile și, în particular, asigurarea următoarelor:

- (a) locuință corespunzătoare;
- (b) consiliere și informare, în special cu privire la drepturile lor legale, într-o limbă pe care victimele traficului de persoane să o poată înțelege;
- (c) asistență medicală, psihologică și materială;
- (d) posibilități de angajare, de educație și de pregătire profesională.”

Articolul 6, punctul 3 din Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Ratificat prin Legea Republicii Moldova nr. 17-XV din 17 februarie 2005. (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 36-38, art. 126).

mate, precum și alte măsuri de protecție și asistență). Dacă victima prezată nu va avea încredere în colaboratorul poliției sau a ONG-ului, ea nu va povesti ceea ce i s-a întâmplat cu adevărat.

Se cuvine să precizăm, că pentru o organizare eficientă a identificării victimelor traficului de persoane este necesar un sistem de măsuri privind pregătirea și perfecționarea cadrelor. Specialiștii care participă la identificare, trebuie să fie bine instruiți, să posede o experiență practică de lucru cu vic-

timizele. Întrucât fenomenul traficului este în continuă schimbare, este foarte important să urmărim și să analizăm tendințele de modificare a acțiunilor traficantilor, modalitățile de influențarea asupra victimelor, modalitățile de exploatare, precum și să reconsiderăm în permanență aceste schimbări în activitatea curentă. Adică, să îmbinăm efectiv tehnologiile de cercetare și instruire cu activitatea practică zilnică. Dacă e să ne referim la ONG-uri, evident, identificarea victimelor trebuie să o facă organizațiile mai cu experiență.

De cele mai dese ori identificarea victimelor traficului de ființe umane este realizată de poliție sau ONG-urile specializate, care acordă asistență victimelor traficului de ființe umane. Specialiștii care participă la identificare, trebuie să fie bine instruiți, ei trebuie de asemenea să posede o experiență practică de lucru cu victimele. Pentru o mai bună identificare a victimelor, trebuie să combinăm eficient tehnologiile de instruire cu cercetarea practicii activității curente.

Centrul Internațional „La Strada”

Ce este identificarea proactivă și reactivă a victimelor traficului de ființe umane?

Prin **identificare proactivă** a victimelor traficului de ființe umane se subînțelege aplicarea acelor modalități de identificare, când organizațiile sau specialiștii instruiți ce oferă asistență victimelor întreprind măsuri active de căutare a potențialelor victime. În care scop e necesar de a analiza locurile posibile, unde se pot afla sau unde se pot adresa victimele traficului, procedeele de contact cu potențialele victime, modul de informare despre drepturile lor, despre organizații la care se pot adresa după ajutor. Lucru foarte important pentru sporirea eficienței organizării activității de identificare a victimelor. Ori cercetările demonstrează că foarte multe victime rămân neidentificate.

La identificarea primară a victimelor pot și trebuie antrenați nu numai colaboratorii poliției și ai ONG-urilor specializate, dar și lucrătorii altor structuri, care prin genul lor de activitate vin în contact cu victimele traficului de ființe umane (grănicerii, asistenții sociali, colaboratorii misiunilor diplomatice în străinătate, lucrătorii agențiilor de angajare în câmpul muncii, medicii ș.a.). Acești specialiști de asemenea trebuie să urmeze o instruire specializată și să dispună de materiale informative. Sarcina lor principală este referirea potențialei victime, la dorința acesteia, fie către poliție, fie către un centru de contact al unui ONG specializat, pentru a urma procedura de identificare și acordare a asistenței.

Identificarea reactivă a victimelor traficului presupune aplicarea strategiilor pasive de identificare. De exemplu, putem deschide un centru de consultanță pentru victimele tra-

ficului de ființe umane și aștepta când acestea se vor adresa ele însele la acest centru. Dar asemenea gen de lucru este mai puțin eficient.

Care este rolul Liniei Fierbinți în identificarea victimelor traficului de ființe umane?

Linia Fierbinte este o linie telefonică cu mai multe apeluri simultane, cu dedicație specială, care funcționează 24 din 24 de ore și la care populația poate apela confidențial și solicita ajutor. Pentru asistența victimelor traficului de ființe umane în Republica Moldova a fost instituită o asemenea Linie Fierbinte națională – **0 800 77777**, administrată de Centrul Internațional „La Strada”. Apelurile la acest număr sunt gratis în limitele teritoriului republicii. Tot la această Linie Fierbinte poate apela, la oricare oră de zi sau noapte, orice persoană de peste hotare, formând numărul **(+373 22) 23 33 09**.

Sarcina principală a Liniei Fierbinți și a Centrului de Contact este de a recepționa apelurile de ajutor atât de la persoana traficată, cât și de la rudele, apropiații ei, de a descoperi cazurile de trafic cu persoane și de a lua măsurile necesare de protecție și asistență a victimei. Operatorul de la Linia Fierbinte, care recepționează asemenea apeluri, trebuie să posede cunoștințe speciale privind identificarea victimelor traficului de ființe umane, regulile de comunicare cu persoanele traficate, precum și ordinea acțiunilor, ce urmează a fi întreprinse în sensul asistenței. Linia Fierbinte a Centrului Internațional „La Strada”-Moldova a ajutat nu o singură dată la salvarea victimelor din rețeaua traficantilor. Adesea acest canal de legătură este singurul fir, prin

care, concetățenii noștri, nimeriți în situații de exploatare peste hotare, pot face legătură cu patria și obține salvarea și ajutorul necesar. Pe parcursul celor aproape cinci ani de activitate a Liniei Fierbinți, peste 220 de persoane s-au salvat din mrejele traficantilor, au revenit în patrie și au beneficiat de ajutorul necesar grație unui apelul la acest număr de telefon.

Firește, colaboratorii Centrului Internațional „La Strada” nu sunt în stare să salveze singuri victima de sub controlul elementelor criminale din alte țări și să ofere întregul pachet de ajutor necesar. În această activitate se includ activ și partenerii noștri din structurile internaționale, organele de drept, ONG-uri din republică și din alte țări.

Specificul fenomenului și nevoile victimelor sunt de așa natură, că nici o structură nu poate face față de sine stătător acestui imperativ, soluționarea lor reclamă o abordare multidisciplinară și intersectorială. Astfel, Linia Fierbinte poate și trebuie să servească drept un Centru de Contact pentru organizațiile, ce oferă ajutor victimelor, de referire a persoanelor traficate descoperite către acestea în scopul acordării protecției și asistenței necesare.

Centrul Internațional „La Strada”-Moldova în activitatea sa de identificare a victimelor traficului mizează pe utilizarea modalităților

proactive. În 2005 a fost instituit un grup mobil de identificare a victimelor, care în primul an de existență a efectuat în acest scop 38 de ieșiri în regiuni. Centrul a elaborat un pachet de materiale informative pentru victimele traficului de ființe umane, care explică cine și în ce cazuri poate apela la Linia Fierbinte. Aceste materiale sunt distribuite în locuri unde se pot adresa potențialele victime (agenții de plasare în câmpul muncii, instituții medicale, oficii de asistență socială ș.a.).

Centrul organizează în permanență instruirea specialiștilor din diferite structuri (guvernamentale și neguvernamentale), care contactează cu potențialele victime, învățându-i cum să efectueze corect identificarea primară a persoanelor traficate și asigurându-i cu materiale informative privind drepturile victimelor și regimul de lucru al Liniei Fierbinți, Centrului de Contact, dezvoltând astfel colaborarea cu structuri similare din toate regiunile Moldovei.

Promovarea Liniei Fierbinți reclamă eforturi permanente. De-aceia „La Strada”-Moldova desfășoară campanii informaționale speciale, în cadrul cărora tindem să difuzăm pe cât mai mult posibil informații despre Linia Fierbinte și sarcinile ei prin diverse în mijloacele mass media (televiziune, posturi de radio, publicitate stradală ș.a.).

I. 2. Totul începe de la terminologie...

Ce este identificarea victimelor traficului de ființe umane?

Noua Lege a Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane stabilește: „identificare a victimelor traficului de ființe umane – proces de verificare a persoanelor care se prezumă a fi victime ale traficului de ființe umane” (articolul 2). Din punctul nostru de vedere această definiție este prea îngustă și mai puțin exactă. Din această definiție este complicat să înțelegem ce înseamnă identificarea victimelor. Legea mai cuprinde o normă specială, ce se referă la identificare:

„Articolul 15. Identificarea victimelor traficului de ființe umane

Identificarea victimelor traficului de ființe umane se efectuează de către autoritățile publice competente cu concursul organizațiilor neguvernamentale sau de către organizațiile neguvernamentale care au motive rezonabile să creadă că persoana este victimă a unui astfel de trafic.”

Dar această normă de drept prevede doar cine este în drept să efectueze identificarea victimelor, nu explică în ce rezidă acest proces și care sunt scopurile lui. Pornind de la faptul că norma respectivă se cuprinde în Capitolul III „Protecția și asistența victimelor traficului de ființe umane”, putem concluziona totuși că scopul identificării este anume acesta.

„Articolul 15. Identificarea victimelor traficului de ființe umane

Identificarea victimelor traficului de ființe umane se efectuează de către autoritățile publice competente cu concursul organizațiilor neguvernamentale sau de către organizațiile neguvernamentale care au motive rezonabile să creadă că persoana este victimă a unui astfel de trafic.”

Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20 octombrie 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167, art. 812).

În dreptul internațional, în literatura cu tematica traficului de ființe umane și în alocuțiuni publice specialiștii utilizează adesea noțiunea „identificare a victimelor traficului de ființe umane”. Deși nu am reușit să găsim o definiție oficială a identificării în legislația internațională, din contextul în care este utilizat termenul devine clar că prin **identificarea victimelor traficului de ființe umane se subînțelege un complex de acțiuni, în procesul cărora specialistul, în baza datelor obținute de la presupusa victimă a traficului, sau de la o persoană fizică ori juridică, care dispun de date despre încălcarea normelor de drept în raport cu victima, analizează informația primită, compară indicii infracțiunii săvârșite cu elementele definiției traficului de ființe umane și trage concluzia că persoana în cauză este victimă a traficului de ființe umane. Identificarea victimelor traficului are scopul de a asigura accesul gratuit al persoanei traficate la pachetul de asistență necesară și gratuită, volumul căruia este stabilit în conformitate cu legislația.**

Ar fi să precizăm că lipsa unei definiții a noțiunii „identificarea victimelor traficului de ființe umane”, oficial acceptată la nivel internațional, este o consecință a faptului că între experții internaționali din domeniu nu există o accepțiune unică în chestiunea dată. Posibil, acest lucru e generat de faptul că însuși cuvântul **identificare** (de la englezescul „identification”) are mai multe sensuri. Bunăoară, unii specialiști consideră, că în general nu e corect să utilizăm sintagma „identificarea victimelor traficului de ființe umane” sau „identificarea persoanei traficate”. Și în acest caz ei pornesc

de la analogia cu noțiunea de identificare a personalității, prin care persoanei i se eliberează un buletin de identitate și i se atribuie un număr de identitate unic, ce permite recunoașterea lui exactă din multitudinea de alte persoane.

Dar cuvântul „identificare” are și alte semnificații. Din punctul nostru de vedere, noțiunea „identificarea victimelor traficului de ființe umane” s-a constituit în strânsă legătură cu sensul **identific**, adică **similar, la fel, analog**. Ori în procesul identificării specialistul compară descrierea cazului concret, care s-a întâmplat cu persoana traficată, cu definiția oficială a infracțiunii trafic de ființe umane și constată dacă detaliile cazului analizat coincid cu indicii infracțiunii, prevăzuți de norma legislativă. Altceva este că se compară totuși descrierea cazului, și nu victima, dar în rezultat se identifică până la urmă victima infracțiunii.

Unii specialiști consideră că identificarea cuprinde un șir de măsuri active, orientate spre descoperirea victimei traficului de ființe umane în mediul care alimentează fenomenul în cauză – migrații ilegale, prostituția ș.a.m.d.

Există de asemenea păreri că identificarea nu e un proces de sine stătător, ci mai degrabă elementul altor procese, cu care identificarea se interpenetrează. De exemplu, există asemenea opinii, potrivit cărora identificarea reprezintă primul pas al ONG-urilor de acordare a asistenței victimelor sau că ea reprezintă o etapă în investigarea infracțiunii de trafic de persoane și este înfăptuită numai de poliție.

Însă în viziunea noastră, sintagma „identificarea victimelor traficului de ființe umane”

s-a încetățenit atât de strâns astăzi nu numai în lexicul experților în problema traficului de ființe umane, ci și în multe norme de drept național și internațional, așa încât necesitatea existenței acestei noțiuni nu trebuie argumentată. Ea este confirmată de utilizarea practică a noțiunii date. E târziu să discutăm despre legitimitatea existenței acesteia, e cazul să-i dăm o definiție oficială.

Prin ce se deosebește identificarea victimelor traficului de ființe umane de calificarea infracțiunii "trafic de ființe umane"?

Însăși noțiunea "identificarea victimelor traficului de ființe umane" este foarte apropiată noțiunii "calificarea infracțiunii" din Codul penal al Republicii Moldova (vezi art. 113, CP al RM).

Însă între ele există și un șir de distincții esențiale: în ce privește scopul acestor procese, consecințele, gradul de răspundere, volumul de lucru ș.a.

Scopul principal al calificării infracțiunii rezidă în curmarea infracțiunilor. Este un proces ce reclamă răspundere, dat fiind că de el depinde măsura pedepsirii infractorului. Este un proces oficial – fiecare infracțiune este înregistrată în modul stabilit de legislație. Este un proces complicat, având în vedere că semnificația unei crime comise poate coincide cu semnificațiile prevăzute de două sau mai multe norme penale. Anume de-aceea temei calificării infracțiunii îi și este consacrat un capitol întreg al Codului penal al Republicii Moldova (capitolul XII). Calificarea infracțiunii este realizată numai de persoane împuternicite din organele de drept sau din instanța de judecată. Este un proces îndelung, deoarece depozițiile martorilor nu se admit pe încredere, ci sunt supuse unor verificări minuțioase, se procedează la acumulare de probe. În scopul urmăririi penale este foarte important a demonstra prezența intenției criminale a vinovatului, întrucât sunt supuse pedepsirii numai acțiunile comise intenționat. În cursul urmăririi penale sau a procesului de judecată, infracțiunea calificată la început ca trafic de ființe umane poate fi calificată ulterior în baza altui articol din Codul penal, adică se poate întâmpla ca ea să nu mai fie recunoscută ca trafic de ființe umane din lipsă de probe.

Spre deosebire de calificarea infracțiunii, identificarea victimelor traficului este îndreptată, înainte de toate, spre acordarea asistenței necesare acestora. Ea poate fi îndeplinită nu numai de poliție, ci și de specialiștii acelor

organizații neguvernamentale care acordă asistență victimelor traficului și dispun de resursele necesare în acest scop. Identificarea victimelor traficului trebuie realizată rapid și, deci, după un algoritm mai simplificat, spre deosebire de procedura de calificare a infracțiunii. Pentru identificarea victimelor poate fi utilizată nu doar definiția trafic de ființe umane (elementele), dar și cunoașterea portretului psihologic și social al victimei traficului, raportat la media statistică, precum și caracteristica circumstanțelor cazului concret. Informațiile obținute sunt supuse doar unei verificări sumare, și asupra lor nu se colectează probe exacte. Calificarea infracțiunii era loc în strictă conformitate cu normele Codului penal, pe când identificarea victimelor este un proces mai liber, el nu comportă o urmărire penală și se poate baza pe indicațiile unei instrucțiuni și pe un anumit set de indicii. De altfel, setul de indicii pentru identificarea victimelor trebuie să fie flexibil, oferind posibilitatea reacționării la cerințele timpului, la noile tendințe și schimbările de situații ce apar în fenomenul traficului.

Dacă e să vorbim de gradul oficial al procedurii de identificare a victimelor traficului de ființe umane, vom menționa că ea nu trebuie să fie birocratică, să nu se transforme într-un soi de înregistrare de stat a victimelor. Firește, dacă victima traficului este amenințată cu deportarea din țara de destinație și se impune legalizarea șederii ei în această țară, în asemenea caz nu putem evita recunoașterea oficială a drepturilor victimei de către acest stat. Cum va deveni această procedură în țara noastră se va demonstra în timp. Până în prezent, în Moldova ca victime ale traficului de ființe umane erau identificate doar cetățeni ai Moldovei.

Procedura de identificare a victimelor traficului de persoane poate coincide cu procedura de calificare a infracțiunii, dacă victima este identificată de către colaboratorul organelor de drept și el are posibilitate să o refere unei organizații specializate, ce acordă asistență victimelor. Să analizăm, de exemplu, cazul, când o femeie, ce a suferit de pe urma traficului, s-a adresat ea însăși la poliție cu o reclamație în legătură cu infracțiunea la care a fost supusă. Dacă sunt prezenți indicii infracțiunii de trafic cu persoane, colaboratorul poliției poate califica infracțiunea ca „trafic de ființe umane” și, efectiv, identifica victima acestei infracțiuni. Cunoscând drepturile victimei traficului și colaborând cu un ONG care oferă asistență victimelor traficului,

Articolul 113. Noțiunea de calificare a infracțiunii

(1) Se consideră calificare a infracțiunii determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componentei infracțiunii, prevăzute de norma penală.

(2) Calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012).

Identificarea victimelor traficului este îndreptată, înainte de toate, spre acordarea asistenței necesare acestora. Ea poate fi înfăptuită nu numai de poliție, ci și de specialiștii acelor organizațiilor neguvernamentale, care acordă asistență victimelor traficului de ființe umane.

Pentru identificarea victimelor vom utiliza definiția trafic de ființe umane (elementele), cunoașterea portretului psihologic și social, raportat la media statistică, al victimei traficului, precum și caracteristica circumstanțelor cazului concret.

Centrul Internațional „La Strada”

el poate referi persoana traficată organizației specializate. În acest caz, ONG-ul specializat nu va mai verifica informația despre victimă, contând pe constatările poliției.

Dar procedura de identificare a victimelor traficului nu întotdeauna poate coincide cu cea de calificare a infracțiunii. De exemplu, starea psihologică a victimei la momentul primului contact cu colaboratorul poliției este de așa natură, încât informațiile obținute nu permit a califica cu exactitate infracțiunea de trafic de ființe umane. Dar în baza unor semne indirecte, ce reflectă profilul psihologic și social al victimelor traficului de ființe umane, raportat la media statistică, polițistul trebuie să poată identifica presupusa victimă și să-i asigure accesul la ajutorul necesar. După ce a beneficiat de asistență, starea victimei și gradul de încredere în colaboratorii poliției va crește, iar peste un timp oarecare ea va da mărturie suficiente pentru a califica infracțiunea și a intenta un dosar penal. În acest caz identificarea victimei va precede actul de calificare a infracțiunii.

Așadar, cele expuse până acum confirmă necesitatea existenței noțiunii „identificarea victimelor traficului de ființe umane” ca termen de sine stătător.

Ce este autoidentificarea victimelor traficului de ființe umane?

În psihologie și sociologie, prin identificare se subînțelege un mecanism psihologic inconștient prin care un individ își modelează conduita spre a semăna altei persoane.⁹ Această semnificație a termenului identificare este mai aproape de noțiunea de autoidentificare a victimei sau conștientizarea celor întâmplate de către aceasta din perspectiva legii.

În practică, autoidentificarea victimelor este împovărătoare din mai multe motive. Vorba e că, în pofida campaniilor informaționale desfășurate în instituțiile de învățământ și promovate în mass media în scopul familiarizării populației cu riscurile traficului de ființe umane, precum și a altor măsuri de prevenire a acestui fenomen, persoanele traficate adesea fie că nu știu nimic despre aceste infracțiuni, fie că nu se asociază pe ele însele cu victimele infracțiunii în cauză. Ori infracțiunea trafic de ființe umane este una destul de complicată, compunându-se dintr-un șir de elemente, iar în practică, persoana traficată poate asocia ceea ce s-a întâmplat doar cu un singur element al traficului, de exemplu, cu înșelăciunea.

„Da, am fost înșelată”, recunoaște victima traficului de ființe umane. Și în același timp afirmă „Dar cine n-a fost înșelat? Toți suntem înșelați”.

Autoidentificarea victimelor traficului de ființe umane se mai complică și din cauza traumei psihologice, care nu-i permite victimei să evalueze adecvat situația. Este nevoie de timp, de o atmosferă de liniște și de ajutorul psihologului, pentru a depăși consecințele traumei psihologice, pentru a recăpăta capacitatea de a gândi normal.

În afară de aceasta, traficanții tot mai des manipulează conștiința victimelor. Prin diferite metode ei le înjosec, le conving de situația lor vulnerabilă, le inoculează complexul vinovăției, le induc în eroare în privința drepturilor pe care le au, încearcă să le convingă de aparența unor relații corecte între victimă și traficant. Scopul manipulării este de a face victima să creadă că ea a ales singură această cale, care e unică și corectă pentru ea. De-aceia este foarte important ca persoana traficată, să înțeleagă până la urmă corect ceea ce i s-a întâmplat, să revină la o concepere normală a lumii.

Autoidentificarea are o importanță deosebită și pentru succesul identificării cazului de trafic de către specialist, deoarece acest lucru depinde de sinceritatea victimei și de exactitatea descrierii celor întâmplate, iar în ultimă instanță de ea depinde și identificarea victimei însăși de către specialist.

Ce trebuie să știm despre definiția „trafic de ființe umane” în raport cu identificarea victimelor traficului de ființe umane?

Am mai menționat deja, că la identificarea victimelor traficului este utilizată definiția trafic de ființe umane. Definiția de bază și cea dintâi, acceptată la nivel internațional, a traficului de ființe umane, se conține în Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (2000). Document, supranumit adesea Protocolul de la Palermo, după numele orașului italian, unde a fost disponibil pentru semnare de către toate statele de la 12 până la 15 decembrie 2000.

Reprezentanții organelor de drept din republica noastră utilizează pentru calificarea infracțiunii trafic de ființe umane și a identificării victimelor traficului de ființe umane normele dreptului penal, și anume, articolul 165 „Tra-

⁹ Dicționar de psihologie La Rousse. București, Editura „Univers Enciclopedic”, 2000, pag. 152.

ficul de ființe umane" și articolul 206 „Traficul de copii” din Codul penal al Republicii Moldova, deoarece numai aceste norme permit tragerea la răspundere a vinovaților. Organele de drept mai utilizează de asemenea nor-

mele ce se conțin în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii” nr. 37 din 22 noiembrie 2004.

Articolul 165. Traficul de ființe umane

(1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare, săvârșite prin:

a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil;

b) înșelăciune;

c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, se pedepsește cu închisoare de la 7 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

a) repetat;

b) asupra a două sau mai multe persoane;

c) asupra unei femei gravide;

d) de două sau mai multe persoane;

e) de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;

f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viață, sănătate fizică sau psihică a persoanei;

g) prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonaarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidentiale familiei victimei sau altor persoane, precum și a altor mijloace,

se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 5000 la 7000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2):

a) săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a persoanei, sau cu decesul acesteia ori sinuciderea,

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 25 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani sau cu detenție pe viață, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 9000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(4) Victima traficului de ființe umane este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012).

Reprezentanții ONG-urilor specializate sunt mult mai liberi în alegerea definiției pentru identificarea persoanelor traficate. Scopul lor de bază trebuie să fie asigurarea accesului la asistența necesară tuturor victimelor traficului. Ei urmează să reacționeze abil la provocările practicii și să utilizeze o gamă cât mai vastă din toate definițiile existente ale traficului de ființe umane, care reflectă mai plener toate nuanțele acestui tip de infracțiune. ONG-urile din Republica Moldova pot utiliza atât normele dreptului internațional (definiția Protocolului de la Palermo), cât și normele

legislației naționale (Codul penal al Republicii Moldova, noua Lege privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane ș.a.), precum și recomandările din publicațiile la tema dată.

Să nu uităm însă și de noile tendințe în evoluția acestei infracțiuni. Dacă lucrătorul din ONG se confruntă în practică cu oarecare elemente sau indicii noi ale traficului, care nu sunt descrise nici în dreptul național, nici în cel internațional și nici chiar în literatura pe această tematică, dar prin caracterul lor

Definiția "trafic de persoane"

„(a) „Trafic de persoane” înseamnă recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței sau a altor forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situația de vulnerabilitate sau prin oferirea sau acceptarea de plăți sau foloase pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane în scopul exploatarei. Exploatarea va include, la nivel minim, exploatarea prostituției altora sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavie sau practici similare sclaviei, servitute sau prelevare de organe;

(b) Consimțământul unei victime a traficului de persoane privind exploatarea intenționată definită în aliniatul (a) al prezentului articol nu este relevant în cazul în care s-au folosit oricare dintre mijloacele enunțate la aliniatul (a);

(c) Recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scopul exploatarei vor fi considerate „trafic de persoane” chiar dacă aceasta nu implică nici unul din mijloacele prevăzute în aliniatul (a) din prezentul articol;

(d) „Copil” înseamnă orice persoană sub 18 ani.”

Articolul 3 din Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Ratificat prin Legea Republicii Moldova nr. 17-XV din 17 februarie 2005 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 36-38, art. 126).

Articolul 2. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, se utilizează următoarele noțiuni principale:

1) trafic de ființe umane - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatații acesteia...

Legea nr. 241-XVI din 20 octombrie 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167, art. 812).

merită a fi atribuite la traficul de ființe umane, el este obligat să asigure accesul persoanei traficate la asistența necesară. Astfel, printre beneficiarii Centrului Internațional „La Strada”- Moldova, identificați ca victime ale traficului de ființe umane în perioada 2001-2004, s-au înregistrat persoane exploatate ca mame-su-rogat sau obligate să cerșească. Or, aceste tipuri de exploatare, considerate ca scopuri

posibile ale traficării, și-au găsit reflectare în noua Lege privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, intrată în vigoare din 9 decembrie 2005. Și dacă în procesul identificării victimelor am fi fost obligați să ne bazăm numai pe normele legislației, aceste persoane ar fi obținut ajutorul și asistența necesară abia după intrarea în vigoare a legii respective.

Articolul 206. Traficul de copii

(1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului, în scopul:

- exploatații sexuale, comerciale și necomerciale, în prostituție sau în industria pornografică;
- exploatații prin muncă sau servicii forțate;
- exploatații în sclavie sau în condiții similare sclaviei, inclusiv în cazul adopției ilegale;
- folosirii în conflicte armate;
- folosirii în activitate criminală;
- prelevării organelor sau țesuturilor pentru transplantare;
- abandonării în străinătate,

se pedepsește cu închisoare de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(2) Aceleași acțiuni însoțite:

- de aplicare a violenței fizice sau psihice asupra copilului;
- de abuz sexual asupra copilului, de exploatare sexuală comercială și necomercială a acestuia;
- de aplicare a torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea copilului ori însoțite de viol, de profitare de dependență fizică a copilului, de folosire a armei, de amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei copilului sau altor persoane;
- de exploatare în sclavie sau în condiții similare sclaviei;
- de folosire a copilului în conflicte armate;
- de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare,

se pedepsesc cu închisoare de la 15 la 20 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 5000 la 7000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2):

- săvârșite repetat;
- săvârșite asupra a doi sau mai multor copii;
- săvârșite de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;
- săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a copilului, sau cu decesul acestuia ori sinuciderea,

se pedepsesc cu închisoare de la 20 la 25 de ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani sau cu detenție pe viață, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 9000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

(4) Victima traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012)

I. 3. Elementele traficului de ființe umane

Ce sunt elementele traficului de ființe umane?

Definiția „trafic de persoane” din Protocolul de la Palermo este destul de complicată și e divizată de regulă în **trei grupe de elemente de bază**:

A) **acțiunile criminale** – recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane;

B) **mijloacele de influențare** – amenințarea cu forța sau folosirea forței sau altor forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situația de vulnerabilitate au prin oferirea sau acceptarea de plăți sau foloase pentru a obține consimțământului unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane;

C) **scopurile** – exploatarea, care include, la nivel minim, exploatarea prostituției altora sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavie sau practici similare sclaviei, servitute sau prelevare de organe.

Coincid oare elementele definiției “trafic de ființe umane” din actele internaționale cu elementele cuprinse în legislația națională a Republicii Moldova?

Pentru a răspunde la această întrebare, să comparăm definiția „trafic de persoane” din Protocolul de la Palermo cu cea din articolul 165 al Codului penal, raportate la cele trei grupe de elemente de bază, incluzând datele analizei în Tabelul 1.

Tabelul 1.

	Definiția „trafic de persoane” din Protocolul de la Palermo	Definiția „traficul de ființe umane”, art. 165, CP RM	Diferențele între cele două definiții
A) Acțiuni criminale	Recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane	Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane	Nu sunt deosebiri
B) Mijloacele de influențare	Prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței sau altor forme de constrângere, prin răpire, fraudă; înșelăciune; abuz de putere sau de situația de vulnerabilitate sau prin oferirea sau acceptarea de plăți sau foloase pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane.	Amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil; înșelăciune; abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane; cu aplicarea violenței periculoase pentru viață, sănătate fizică sau psihică a persoanei; folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane, precum și a altor mijloace.	1) Articolul 165 al CP RM descrie următoarele forme adăugătoare de constrângere: - confiscare a documentelor; - servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil; - folosirea torturii; - folosirea tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei; - folosirea violului; - folosirea dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informației confidențiale familiei victimei sau altor persoane.
	Consimțământul unei victime traficului de persoane privind exploatarea intenționată... nu este relevant în cazul în care s-a folosit oricare din mijloacele de constrângere.	„...cu sau fără consimțământul acesteia...”	2) Nu sunt deosebiri

„Răpirea unei persoane presupune acțiuni contrare dorinței sau voinței victimei însoțită de schimbarea locului de reședință ori de aflare temporară în alt loc cu privarea ei de libertate.

Capturarea, schimbarea forțată a locului de reședință cu privarea de libertate a victimei constituie elemente obligatorii ca mijloace de comitere a traficului de persoane prin răpire.

Răpirea unei persoane presupune existența următoarelor trei etape succesive:

- a) capturarea victimei;
- b) luarea și deplasarea ei de la locul acesteia permanent sau provizoriu (locul de trai, de muncă, de odihnă, de tratament etc.);
- c) reținerea persoanei cu privarea de libertate împotriva voinței sau ne-luarea în seamă a voinței acesteia.”

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22 noiembrie 2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, 2005, nr. 8, pag. 24, p. 5.4)

C) Scopurile	Exploatarea va include, la nivel minim, exploatarea prostituției altei persoane sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavie sau practici similare sclaviei, servitute sau prelevare de organe.	în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, exploatarea prin muncă sau servicii forțate, exploatarea în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare.	3) CP al Republicii Moldova stabilește următoare scopuri adăugătoare: - folosirea în conflicte armate - folosirea în activități criminale - prelevarea țesuturilor pentru transplantare. 4) CP al Republicii Moldova nu utilizează termenul de „stare de vulnerabilitate”.
---------------------	--	--	--

Analiza comparativă a acestor definiții demonstrează că în general elementele de bază din definițiile respective coincid, dar, în același timp, se deosebesc. După cum se vede din tabel, norma națională a definit în articolul 165 al CP RM mai detaliat mijloacele de influențare și scopurile exploatării decât Protocolul de la Palermo. În partea (2) și (3) din același articol al CP RM sunt prevăzute circumstanțe, care agravează răspunderea și sunt detalizate formele mai dure și mai crude de influențare, precum și consecințele acestora pentru victimă.

Protocolul de la Palermo conține norma generală, potrivit căreia consimțământul victimei nu se ea în considerare, dacă față de ea fost utilizat oricare din mijloacele de influențare enumerate. În pofida acestui fapt, redacția inițială a art. 165 CP RM nu preciza nimic despre consimțământul victimei. În practică acest lucru a condus la aceea că în procesul anchetării infracțiunile **trafic de ființe umane** erau recalificate în infracțiuni **proxenetism** și victimele traficului pierdeau dreptul de a cere compensarea pagubelor morale și materiale. Abia la sfârșitul lui 2005, în art. 165 CP RM au fost operate modificările corespunzătoare, ce au eliminat acest neajuns (Legea nr. 376-XVI din 19 decembrie 2005).

În noiembrie 2004 Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a sintetizat practica judiciară pe dosarele cu trafic de ființe umane și trafic de copii și a adoptat o hotărâre în această problemă. Plenul, în parte, a explicat că: „La încadrarea juridică a acțiunilor făptuitorului în baza art. 165 și art. 206 Cod penal nu se ia în considerație consimțământul victimei de a fi recrutată, transportată, transferată, adăpostită sau

primită, chiar dacă aceasta era informată în privința scopurilor în care va fi folosită, precum și despre mijloacele utilizate în trafic.”¹⁰ Noua Lege privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (articolul 2), de asemenea stabilește că nici consimțământul victimei de a fi exploatată nu se ia în considerare, dacă în raport cu ea au fost utilizate anumite mijloace de constrângere.

Este necesar să precizăm de asemenea că și Protocolul de la Palermo, și articolul 206 al CP RM conțin o normă specială, care stabilește că în cazurile de trafic de copii, a doua grupă de elemente „formele de constrângere” nu au relevanță, sunt importante numai etapele infracțiunii și scopul. Se presupune că minorii sunt ușor influențabili, și dacă ei au ajuns în situația de exploatare, aceasta nu a fost decizia lor, iar în raport cu ei a fost exercitată o influență criminală.

Este important de menționat că multe din elementele analizate ce se conțin în definiția „trafic de ființe umane” au nevoie ele însele de o definiție a lor. Pentru a identifica corect victimele traficului, în practică e necesar a cunoaște ce înseamnă „răpire”, „înșelăciune”, „abuz de putere”, „stare de vulnerabilitate”, „muncă forțată”, „sclavie”, „exploatare”, „abuz de situația de vulnerabilitate” ș.a.m.d. Multe din răspunsurile la aceste întrebări le vom afla în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție de care am mai pomenit. Definiția exactă a fiecărui element al traficului de ființe umane permite formularea unui sistem de indicii, care caracterizează fiecare element și infracțiunea în întregime, fapt, care, la rândul său, permite elaborarea recomandărilor practice privind identificarea victimelor traficului de ființe umane.

¹⁰ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22 noiembrie 2004 „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii”. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr. 8, pag. 24, p. 1.

Care elemente ale traficului de ființe umane încă nu și-au aflat reflectare în legislația Republicii Moldova?

Procedând la un bilanț al analizei definiției trafic de ființe umane din Protocolul de la Palermo și din Codul penal al Republicii Moldova, ținem să precizăm că ele au fost elaborate în urma studierii fenomenului trafic de ființe umane. Dar, spre regretul nostru, acest fenomen social nu este unul static. La eforturile cooperării internaționale în vederea combaterii acestei infracțiuni traficantii răspund prin noi metode, mult mai subtile. Observările Centrului Internațional „La Strada”-Moldova relevă că fenomenul este în continuă schimbare. În special, se atestă utilizarea de către traficantii a unei noi forme de influențare a victimelor, cum e manipularea. Definiția traficului de ființe se referă la **mijloacele de influențare și înșelăciune**, dar nu pomenește nimic despre **manipulare – metodă de convingere, bazată pe înșelăciunea premeditată**. Prin acest tip de influențare, manipulatorul îi inoculează victimei o dublă iluzie: în primul rând, că realitatea este într-adevăr așa cum i-o prezintă el, și în al doilea rând, că reacția la această realitate este la propria ei latitudine. De exemplu, noi am luat cunoștință de cazuri când viitoarele victime ale exploatării sexuale, înainte de a fi exploatare, erau impuse să locuiască pentru câteva luni în aceeași încăpăre cu persoane care s-au conformat deja situației în care se aflau. Astfel li se inocula în conștiință un nou model de comportament. În același timp, victimelor li se insufla activ că ele nu au o altă alternativă. În consecință, ele însele își dădeau consimțământul de a fi exploatare, fără a fi constrânse în mod direct. Sau, persoanei exploatare i se plătea un salariu mizer, spunându-i mereu că dacă va rămâne, atunci pe viitor va putea câștiga mult mai mult, iar dacă pleacă, va pierde tot. În rezultat, persoana exploatare rămănea să lucreze „din proprie voință” multă vreme doar pentru hrană și țigări.

Așadar, infracțiunea trafic de ființe umane include ansamblul:

- oricăror din următoarele acțiuni criminale – recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane și
- oricare din următoarele mijloace de influențare – amenințarea cu forța sau prin folosirea forței sau altor forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate sau prin oferirea sau acceptarea de plăți sau foloase pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane și
- pentru oricare din următoarele scopuri de exploatare – exploatarea prostituției altei persoane sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavie sau practici similare sclaviei, servitute sau prelevare de organe.

Infracțiunea de trafic de copii reprezintă orice combinație a elementelor criminale citate și oricare din scopurile de exploatare numite.

Legislația noastră penală nu conține noțiunea de manipulare. Este cazul să studiem mai profund acest tip de influență și să elaborăm măsuri de combatere.

Care ar trebui să fie posibila combinație a elementelor menționate, pentru ca infracțiunea să cadă sub incidența definiției „trafic de ființe umane”?

Este o chestiune foarte importantă pentru identificarea în practică a victimelor traficului. Definiția *trafic de ființe umane* este complexă și multiplană, ea include elementele diferitelor infracțiuni, care se referă la traficul de persoane. Bineînțeles, în practică specialistul se ciocnește cu diverse combinații de elemente ale posibilelor acțiuni, modalități de influențare și scopuri ale exploatării, enumerate în definițiile traficului de ființe umane. Care din combinații poate fi, totuși, atribuită traficului de ființe umane însuși?

Pentru a afla răspunsul, vom face referință la „Ghidul legislativ cu privire la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate”. Conform punctului 33, partea II, din acest ghid **„Responsabilitatea de bază rezidă în faptul de a introduce răspunderea penală pentru traficul de ființe umane ca pentru ansamblul elementelor componente, și nu pentru fiecare element separat. În acest fel, orice acțiune care cuprinde în sine oricare din acțiunile menționate și modalitățile de acționare și se realizează în oricare din scopurile expuse, trebuie să fie persecutată ca trafic de ființe umane**. Anumite elemente separate ca răpirea persoanei sau exploatarea în prostituție nu trebuie să fie urmărite în baza Protocolului, deși, în cazuri aparte, incriminarea răspunderii penale suplimentare poate contribui la atingerea scopului, și statele-participante pot introduce sau păstra această formă a răspunderii penale, dacă ele doresc”¹¹

„Înșelăciunea constă în inducerea în eroare și păgubirea unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase sau inverstate în scopul de a obține pentru sine sau pentru altcineva realizarea traficului de persoane.

Înșelăciunea ca metodă de săvârșire a infracțiunii se poate manifesta atât prin acțiuni active, care constau în comunicarea informațiilor false despre anumite circumstanțe sau fapte, cât și prin inacțiuni care rezidă în ascunderea, tănuirea circumstanțelor sau faptelor reale (de exemplu, false promisiuni pentru un loc de muncă legal, tănuirea condițiilor adevărate în care victima va fi forțată să muncească etc.)”

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22 noiembrie 2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, 2005, nr. 8, pag. 24, p. 5.7)

¹¹ Legislative guides for the implementation of the United National Convention against transnational organized crime and the Protocols thereto. See: http://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Russian%20Legislative%20guides_Full%20version.pdf

De menționat, că infracțiunea trafic de persoane poate fi descoperită la etapa de început – la faza recrutării sau transportării, până ca persoana traficată să fie supusă exploatării. În acest caz este suficient de a demonstra intenția exploatării, pentru a atribui infracțiunea la trafic de ființe umane.

I. 4. Semnele (indicii) traficului de ființe umane

Care sunt semnele ce permit identificarea unei victime a traficului de ființe umane în practică?

Această temă este cea mai complicată în cadrul problematicii identificării victimelor traficului de ființe umane și pare a fi cea mai puțin explorată chiar și la nivel internațional. În publicațiile cu tema identificării victimelor traficului nu vom găsi o legătură strictă dintre semne, după care poate fi identificată victima, și definiția traficului de ființe umane și elementele ei. În afară de aceasta, pentru organizarea acestui lucru în Republica Moldova este important a utiliza normele de drept naționale și experiența autohtonă. Am încercat să comasăm diferite recomandări internaționale privind identificarea victimelor traficului cu legislația națională în domeniu și să elaborăm propriul sistem de indicii, în baza cărora ar putea identifica victimele traficului de ființe umane. În acest scop

ne-am bazat pe normele Codului penal al Republicii Moldova, Hotărârea nr. 37 din 22 noiembrie 2004 a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova și pe Legea nr. 241-XVI din 20 octombrie 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

Noi considerăm că toate semnele după care poate fi identificată victima traficului de ființe umane pot fi separate convențional în două grupe:

- **semne directe**, care corespund (confirmă) unor anumite elemente ale definiției traficului de ființe umane;
- **semne indirecte**, bazate pe datele practice și ale cercetărilor sociologice asupra cazurilor de trafic de ființe umane (profilul social și psihologic al victimei, raportat la media statistică, circumstanțele și mediul în care se afla victima prezumată etc.).

Tabelul 2. Datele analizei semnelor directe ale traficului de ființe umane

	DESCRIEREA ELEMENTELOR INFRAȚIUNII TRAFIC DE FIINȚE UMANE (întocmită în baza legislației Republicii Moldova)	SEMNE DIRECTE, după care pot fi identificate victimele traficului de ființe umane
INFRAȚIUNILE		
Recrutarea	Recrutarea presupune atragerea persoanelor în situație de trafic prin selectarea ei. La recrutare nu are importanță împrejurările în care a avut loc recrutarea: în locurile de odihnă, prin rețele neconvenționale, prin oferirea locurilor de muncă sau studii, prin încheierea unei căsătorii fictive etc.	Din povestirile victimelor rezultă că persoana terță sau însuși angajatorul au oferit victimei loc de muncă, fapt ce necesita deplasarea și strămutarea cu traiul în altă parte.
Transportarea	Prin <i>transportare</i> se înțelege deplasarea unei persoane dintr-un loc în altul în perimetrul unui stat sau peste frontieră, folosind diferite mijloace de transport ori pe jos.	Din relatările victimelor se constată că ele au fost transportate atât cu mijloace de transport, cât și pe jos în altă localitate de pe teritoriul țării sau peste hotare în afara locului de trai.
Transferul	<i>Transferul unei persoane</i> este transmiterea victimei de la o persoană la alta prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, cesiune în contul unei datorii, donație sau alte asemenea tranzacții cu sau fără recompensă.	Din povestirile victimei rezultă că ea a devenit obiectul unui acord de răscumpărare, de regulă înfăptuite cu bunuri materiale. Stăpânul precedent o transmitea ca pe un lucru noului stăpân în schimbul unor beneficii financiare.
Adăpostirea	<i>Adăpostirea victimei</i> este plasarea acesteia într-un loc ferit pentru a nu fi descoperită de către reprezentanții organelor de stat sau de terțe persoane care ar putea denunța traficanții.	Din relatările victimei rezultă că ea se afla în altă localitate decât cea unde locuia permanent. În plus, ea era ascunsă pentru a evita contactul cu alte persoane, oficiale și neoficiale.
Primirea victimei	<i>Primirea victimei</i> este preluarea victimei traficate de către o altă persoană de la persoana care a transmis-o prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, cesiune în contul unei datorii, donație sau alte asemenea tranzacții cu sau fără recompensă.	Din povestirile victimei rezultă că ea a devenit obiectul unei afaceri de răscumpărare, înfăptuite, de regulă, cu bunuri materiale. Noul stăpân a primit-o de la cel precedent în schimbul unor beneficii financiare.

MIJLOACELE UTILIZATE		
Amenințarea cu folosirea violenței fizice	Nu este descrisă în legislație	Din povestirile victimei rezultă că a fost amenințată oral cu violența, inclusiv în prezența ei a fost aplicată violența față de alte persoane.
Amenințarea cu folosirea violenței psihice	Nu este descrisă în legislație	
Aplicarea violenței fizice nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei	<i>Violența fizică nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei</i> constă în cauzarea intenționată a leziunilor corporale, care nu au drept urmare dereglarea de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă, fie aplicarea intenționată a lovirilor sau săvârșirea altor acte de violență care au cauzat o durere fizică dacă acestea nu au creat un pericol pentru viața sau sănătatea victimei.	Din povestirile victimei rezultă că a fost supusă bătăilor sau altor acțiuni violente (nu i se dădea apă și hrană, nu i-a fost acordată asistența medicală necesară, care i-au pricinuit durere fizică și vătămări corporale. Sunt posibile urme ale aplicării violenței pe corpul persoanei (cicatrice ș.a.), precum și o stare proastă a sănătății.
Răpirea	<i>Răpirea unei persoane</i> presupune acțiuni contrare dorinței sau voinței victimei însoțită de schimbarea locului de reședință ori de afare temporară în alt loc cu privarea ei de libertate. Capturarea, schimbarea forțată a locului de reședință cu privarea de libertate a victimei constituie elemente obligatorii ca mijloace de comitere a traficului de persoane prin răpire. <i>Răpirea unei persoane</i> presupune existența următoarelor trei etape succesive: a) capturarea victimei; b) luarea și deplasarea ei de la locul acesteia permanent sau provizoriu (locul de trai, de muncă, de odihnă, de tratament etc.); c) reținerea persoanei cu privarea de libertate împotriva voinței sau neluarea în seamă a voinței acesteia.	Din relatările victimei rezultă că ea a fost supusă: a) capturării; b) deplasării de la locul permanent sau provizoriu de trai, de muncă, de odihnă, de tratament etc.); c) reținerii cu privarea de libertate.
Confiscarea documentelor	<i>Confiscarea documentelor</i> constă în lipsirea sub orice formă a victimei de documente de identitate, de călătorie ș.a. (pașaport, buletin de identitate, permis de ședere, documente de călătorie etc.).	Din relatările victimei rezultă că i-au fost confiscate actele de identitate.
Servitute în scopul achitării unei datorii stabilite legal sau ilegal	<i>Servitute</i> (stare de dependență) presupune situația când victima este privată de libertate, inclusiv de libertatea de mișcare, ținută ca ostatic până când ea sau o terță persoană va achita o datorie stabilită legal sau ilegal.	Din relatările victimei rezultă că ea a fost privată de libertate și ținută în calitate de ostatic până la momentul achitării de ea sau de o persoană terță a unei datorii, irațional fixate.
Aplicarea violenței psihice, nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei	<i>Violența psihică</i> constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului.	Sindromul posttraumatic este starea dereglată a cugetului, conștiință confuză, probleme cu memoria, dereglarea somnului.
Înșelăciunea	<i>Înșelăciunea</i> constă în inducerea în eroare și păgubirea unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase sau inversate în scopul de a obține pentru sine sau pentru altcineva realizarea traficului de persoane. Înșelăciunea ca metodă de săvârșire a infracțiunii se poate manifesta atât prin acțiuni active, care constau în comunicarea informațiilor false despre anumite circumstanțe sau fapte, cât și prin inacțiuni care rezidă în ascunderea, tănuirea circumstanțelor sau faptelor reale (de exemplu, false promisiuni pentru un loc de muncă legal, tănuirea condițiilor adevărate în care victima va fi forțată să muncească etc.).	Din relatările victimei rezultă că ea a fost indusă în eroare privind locul de muncă, condițiile de lucru etc.
Abuzul de poziție de vulnerabilitate	<i>Abuzul de poziție de vulnerabilitate</i> constă în utilizarea de către traficant a stării speciale în care se găsește o persoană datorită: a) situației sale precare din punct de vedere al supraviețuirii sociale;	Din relatările victimei rezultă că ea a știut despre eventualele condiții și loc de muncă, dar nu a fost în stare să renunțe dată fiind situația ei disperată.

	<p>b) situației create de o sarcină, boală, infirmitate, deficiență fizică sau mintală;</p> <p>c) situației sale precare și ilegale legate de intrare sau ședere în țară, de tranzit sau destinație.</p> <p>Starea de vulnerabilitate poate fi condiționată de diferiți factori cum ar fi: izolarea victimei, situația ei economică grea, psihică, afectarea familială sau lipsa de resurse sociale și altele.</p> <p>Abuzarea de situația de vulnerabilitate a victimei constituie element al traficului. Prin situația de vulnerabilitate a victimei urmează de înțeles orice tip de vulnerabilitate, fie ea psihică, afectivă, familială, socială sau economică. Se are în vedere ansamblul de situații disperate care poate face un om să accepte exploatarea sa.</p>	
Abuzul de putere	<p>Abuzul de putere reprezintă utilizarea în mod exagerat de către un subiect special – persoana cu funcții de răspundere, reprezentând autoritatea publică, a atribuțiilor ce i-a fost conferite prin lege. În acest caz nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 Cod penal.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost transmisă contra plată de la o persoană, care deținea controlul asupra ei, altei persoane în scop de exploatare.</p>
Darea sau primirea de plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane	<p>Darea sau primirea de plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane este o înțelegere între persoanele menționate interesate în obținerea acordului referitor la transmiterea victimei și la folosirea ei în scopuri menționate în art. 165, art. 206 CP.</p> <p>Persoană care deține controlul asupra altei persoane este persoană care în mod legal sau ilegal controlează activitatea victimei și utilizează această autoritate în procesul traficului.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost transmisă contra plată de la o persoană ce deținea controlul asupra ei altei persoane în scopul exploatării.</p>
Aplicarea violenței, periculoase pentru viață și sănătatea fizică sau psihică a persoanei	<p>Prin <i>violența periculoasă pentru viață și sănătatea fizică sau psihică a persoanei</i> se înțelege vătămarea intenționată gravă ori medie, prevăzute de art. 151 și art. 152 CP.</p> <p>Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viața ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente. (art. 151 CP)</p> <p>Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, care nu este periculoasă pentru viață și nu a provocat urmările prevăzute la art. 151, dar care a fost urmată fie de dereglarea îndelungată a sănătății, fie de o pierdere considerabilă și stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea de muncă. (art. 152 CP)</p> <p>Din rândul acțiunilor periculoase, menționate mai sus, fac parte vătămrile, care prin însăși natura lor sunt periculoase pentru viața victimei la momentul producerii sau care în evoluția lor obișnuită, fără un tratament corespunzător, pot provoca sau provoacă moartea victimei.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ei i-au fost pricinuite vătămări grave sau de natură medie a integrității corporale.</p>
Aplicarea torturii	<p>Termenul "<i>tortură</i>" ca metodă a traficului se înțelege orice act prin care se cauzează unei persoane în mod intenționat suferințe puternice sau dureri grave, fie fizice sau psihice.</p> <p>Tortura reprezintă cauzarea intenționată a unor suferințe sau dureri fizice sau psihice grave în scopurile specificate mai sus.</p> <p>Distincția dintre tortură și alte tipuri de maltratare trebuie realizată conform diferenței de intensitate a durerii cauzate. Gravitatea sau intensitatea durerii cauzate poate fi determinată prin mai mulți factori: durată; consecințele fizice sau psihice, sexul, vârsta și starea sănătății victimei; modul și metoda de executare.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că față de ea au fost aplicate torturi.</p>

	<p>Violența fizică și psihică, considerate ca un tot întreg, aplicate persoanei, dacă au cauzat dureri și suferințe garve și au fost deosebit de aspre și crude, pot fi calificate ca acte de tortură în sensul art. 165 CP (privarea de somn, de mâncare și apă, cauterizării cu factori termici, chimici, intimidări, lipsirea persoanei de asistență medicală, de obiecte de igienă ș.a.).</p>	
<p>Aplicarea tratamentelor inumane și degradante în scopul supunerii persoanei</p>	<p><i>Tratament inuman</i> constituie un ansamblu de operații, aplicate persoanei în scopul obținerii subordonării ei. Prin tratament inuman se înțelege orice tratament, altul decât tortura, de natură să provoace intenționat groaznice suferințe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate. <i>Tratamentul degradant</i> reprezintă orice tratament, altul decât tortura, care umilește în mod grosolan persoana în fața altora sau o impune să acționeze împotriva voinței și conștiinței sale, sau este de natură să producă victimei sentimentele de teamă, de inferioritate, de îngrijorare, în stare să o înjosească și să-i înfrângă rezistența fizică și morală pentru a asigura subordonarea victimei.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că față de ea au fost aplicate tratamente inumane sau degradante.</p>
<p>Violul</p>	<p>Prin <i>folosirea violului</i> la trafic de ființe umane se înțelege atentarea traficantului asupra relațiilor sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei, indiferent de sex cu scop de exploatare a ființelor umane și aceste acțiuni nu necesită încadrare juridică suplimentară în baza art. 171 Cod penal. Prin <i>abuz sexual</i> asupra copilului se înțelege acțiunile violente cu caracter sexual, constrângerea la acțiuni cu caracter sexual, acțiuni perverse și asemenea acțiuni nu necesită încadrare juridică suplimentară în baza articolelor 172, 173, 175 CP.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost supusă violului.</p>
<p>Folosirea dependenței fizice</p>	<p><i>Dependența fizică</i> înseamnă starea fizică sau psihică ce rezultă din interacțiunea organismului victimei cu substanțe narcotice sau psihotrope, stare caracteristică prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite întotdeauna de necesitatea de a folosi asemenea substanțe în mod continuu sau periodic, pentru a le resimți efectele psihice și, uneori, pentru a evita suferințele.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ei i-au fost inoculate intenționat dependența de droguri sau substanțe psihotrope.</p>
<p>Aplicarea armei</p>	<p><i>Aplicarea armei</i> constă în utilizarea oricărei forme de armă, inclusiv arme de foc, arme albe sau alte forme de arme. Folosirea în cadrul traficului de ființe umane a altor obiecte utilizate ca arme nu poate constitui temei de agravare a răspunderii penale în temeiul alin. (2), art. 165 și art. 206 CP. Prin aplicarea armei se înțelege folosirea acesteia în vederea anihilării victimei sau a persoanelor care au încercat să o elibereze pe victimă (tragerea țintită a focurilor de armă, aplicarea loviturilor cu armă albă, demonstrarea armei în scopul înfricoșării, sprijinirea armei de gâtul victimei, tragerea focului armei în apropierea imediată a ei etc.).</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost amenințată cu arma sau a fost rănită.</p>
<p>Amenințarea cu divulgarea informației confidențiale familiei sau altor persoane</p>	<p><i>Amenințarea cu divulgarea informației confidențiale</i> constă în folosirea unor date confidențiale pentru intimidarea victimei ca un mecanism de control asupra ei (amenințarea persoanei cu dezvăluirea informației cu caracter intim familiei acesteia etc.).</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost amenințată cu divulgarea informației confidențiale.</p>
<p>Aflarea persoanei ca ostatic pentru achitarea unei datorii</p>	<p><i>Aflarea persoanei ca ostatic pentru achitarea unei datorii</i> presupune situația când persoana este privată de libertate, inclusiv libertatea de mișcare, ținută ca ostatic până când ea sau o terță persoană va achita o datorie stabilită legal sau ilegal.</p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost privată de libertate și ținută în calitate de ostatic până la momentul când ea sau o terță persoană a achitat datoria fixată.</p>
<p>Utilizarea altor mijloace</p>		
SCOPURILE		
<p>Exploatarea sexuală comercială și necomercială</p>	<p><i>Exploatarea este abuzarea unei anumite persoane în scopul obținerii de beneficii.</i></p>	<p>Din relatările victimei rezultă că ea a fost supusă exploatării sexuale.</p>

	<p>Prin <i>exploatare sexuală</i> se înțelege impunerea persoanei la practicarea prostituției sau a altor acțiuni cu caracter sexual, la reprezentării pornografice în scopul producerii, distribuiri și punerii în circulație prin diferite căi a materialelor pornografice, cumpărarea, comercializarea sau păstrarea lor, utilizarea altor tipuri de exploatare sexuală sau altor acțiuni cu caracter sexual.</p> <p>Prin <i>exploatare sexuală comercială</i> se înțelege activitate aducătoare de profituri, care are drept urmare majorarea activului patrimonial al făptuitorului sau altor persoanelor exprimându-se în folosirea victimei prin constrângere în prostituție sau în industria pornografică.</p> <p>Prin <i>exploatare sexuală necomercială</i> se înțelege activitatea care nu are nici un impact direct asupra mărimii patrimoniului făptuitorului sau altor persoane, exprimându-se în căsătorie (inclusiv poligamică), concubinaj sau alte asemenea forme de coabitare etc.</p>	
Exploatarea prin muncă sau servicii forțate	<p><i>Exploatarea prin muncă sau servicii forțate</i> în corespundență cu prevederile Convenției Organizației Internaționale a Muncii privind munca forțată sau obligatorie constituie: a) determinarea victimei prin constrângere să îndeplinească o muncă pe care din propria inițiativă și voință nu ar îndeplini-o; b) punerea victimei în situația de a presta o muncă la care nu era obligată de a o efectua; c) ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii; d) obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violență.</p>	Din relatările victimei rezultă că ea a fost supusă muncii forțate.
Exploatarea în sclavie sau condiții similare sclaviei	<p><i>Sclavie</i> este starea sau condiția unei persoane, asupra căreia se exercită una sau toate puterile care derivă din dreptul de proprietate.</p> <p><i>Condiții similare sclaviei</i> constituie punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia sau determinarea persoanei prin utilizarea forței sau constrângerii, înșelăciunii sau amenințării cu violență să exercite anumite servicii, inclusiv să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie.</p>	Din relatările victimei rezultă că ea s-a aflat în sclavie sau condiții similare sclaviei.
Folosirea victimei în conflicte armate	<p><i>Folosirea victimei în conflicte armate</i> reprezintă antrenarea forțată a acesteia în operațiuni armate.</p>	Din relatările victimei rezultă că ea a participat la acțiuni militare împotriva voinței sale.
Folosirea victimei în activitate criminală	<p><i>Folosirea în activitate criminală</i> constituie atragerea forțată la săvârșirea unor fapte ce constituie infracțiuni.</p>	Din relatările victimei rezultă că ea a participat la săvârșirea infracțiunii împotriva voinței sale.
Prelevarea de organe sau țesuturi pentru transplantare	<p><i>Prelevarea de organe sau țesuturi pentru transplantare</i> are loc în cazul obligării victimei la prelevare de organe, țesuturi sau alte elemente ale corpului pentru transplantare contrar prevederilor Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane (MO, nr. 94/95/474 din 26.08.1999).</p>	Din relatările victimei rezultă că ea a fost forțată să accepte prelevarea de organe, țesuturi sau alte părți ale corpului pentru transplant.
Folosirea forțată a femeii în calitate de mamă surrogat sau în scopuri de reproducere	Nu este descrisă în legislație	Din relatările victimei rezultă că ea a purtat sarcină și a născut un copil împotriva voinței sale, ulterior fiind privată de copil.
Abuzul de drepturile copilului în scopul adopției ilegale	Nu este descrisă în legislație	Din relatările victimei rezultă că ea a fost înfiată nelegal în scopuri de exploatare.
Constrângerea de a cerși	Nu este descrisă în legislație	Din relatările victimei rezultă că ea practica cerșitul împotriva voinței sale.
Constrângerea de a practica activități, ce încalcă drepturile și libertățile fundamentale ale omului	Nu este descrisă în legislație	

După cum se vede din tabelă, descrierea exactă a elementelor și a semnelor directe ale înfăptuirii infracțiunii trafic de ființe umane este destul de complicată. În practică, de regulă, se întâlnesc diverse combinații ale câtorva elemente și a semnelor corespunzătoare. Nu ne-am propus ca obiectiv, în cadrul acestei publicații, să dezvăluim toate combinațiile posibile și să elaborăm recomandările de rigoare pentru identificarea victimelor traficului de ființe umane. Vom preciza, însă, că în practică se pot întâlni combinații de indicii în cadrul fiecăreia din cele trei grupe de elemente. Astfel, colaboratorii Centrului Internațional „La Strada”-Moldova se ciocnesc în ultimul timp tot mai des cu cazuri de exploatare combinată, când victima a fost supusă în același timp exploatării sexuale și exploatării forțate prin muncă. În anii precedenți nu am întâlnit asemenea cazuri.

Dacă e să vorbim de recomandări, atunci, desigur, specialistul care se ocupă de identificarea victimelor traficului de ființe umane trebuie să studieze atent și să cunoască toate elementele traficului, să fie capabil să le coreleze cu semnele corespunzătoare lor. După cum am mai pomenit deja, trebuie să reținem faptul că traficul de ființe umane este întotdeauna o combinație a diferitelor elemente: acțiuni, mijloace de influențare și scopuri (tipuri de exploatare) utilizate de traficanți.

Care din semnele indirecte pot fi utilizate în practică la identificarea victimelor traficului de ființe umane?

Am menționat deja că în practică ne-am putea confrunta cu situații, când specialistul care identifică victima traficului, nu poate obține imediat suficientă informație despre semnele înfăptuirii infracțiunii, ca să fie sigur că persoana respectivă este într-adevăr o victimă a traficului de ființe umane. Lucru care se poa-

te întâmpla din diverse motive. De exemplu, când victimă presupusă nu vrea sau nu poate să spună tot adevărul, fiindcă-i este frică sau starea ei psihică nu-i permite să facă acest lucru. Uneori informația poate parveni nu de la victima însăși, dar de la rude sau cunoscuți, care însă nu cunosc toată informația. În acest caz specialistul trebuie să poată utiliza unele semne indirecte, inclusiv profilul psihologic și social al victimei traficului de ființe umane, raportat la media statistică, cunoașterea mediului și a condițiilor în care s-a aflat presupusa victimă ș.a.

Profilul social al victimei traficului de ființe umane, raportat la media statistică, include genul și vârsta victimei, date despre originea socială, studii și profesie, starea familială, plasarea în câmpul muncii și nivelul de venituri. Un indicator foarte important este statutul juridic al presupusei victime în țara de destinație sau de tranzit. De regulă, de cele mai dese ori victime ale traficului devin migranții ilegali. Chiar dacă ei au venit în țară în condiții legale, ulterior ei ajung de obicei să rămână ilegal, încălcând regimul de ședere în țara respectivă. Un indicator important este, de asemenea, experiența violenței la care victimele au fost supuse nu o dată pe parcursul vieții.

Profilul psihologic al victimei traficului de ființe umane, raportat la media statistică este bazat pe faptul că în rezultatul mijloacelor de influențare în scopul exploatării, descrise până acum, victimele se aleg cu traume psihologice. Un specialist cu experiență este capabil să recunoască simptomele acestor traume și să le aplice la identificarea victimelor traficului.

La identificarea victimelor traficului mai putem recurge la **caracteristicile circumstanțelor cazului concret**, comparându-le cu cazuri deja cunoscute de trafic. Bunăoară, caracteristica mediului de habitat sau acelu de exploatare.

II. OPINIILE COLEGILOR NOȘTRI DIN MOLDOVA

Pentru a elucida opinia specialiștilor din Republica Moldova, care posedă cunoștințe teoretice și experiență practică în identificarea victimelor traficului de ființe umane, am realizat un studiu în baza unui interviu specializat. La întrebările noastre au răspuns reprezentanții organelor de drept și ai unor ONG-uri specializate din orașele Chișinău, Cimișlia și Strășeni. În cele ce urmează, propunem cititorilor răspunsurile la cele mai relevante întrebări la temă, oferite de următorii specialiști:

- **Eugen Rusu, procuror, procuror, șeful secției protecție a drepturilor și intereselor constituționale, Procuratura Generală a Republicii Moldova;**
- **Sergiu Purciă, șeful secției prelucrare operativă a informației, Centrul de Combatere a Traficului de Ființe Umane;**
- **Ion Vâzdoagă, directorul Centrului de Prevenire a Traficului de Femei, ONG care acordă asistență juridică victimelor traficului de ființe umane, inclusiv asistența și serviciile avocaților în instanțele de judecată.**

1. Întrebare: Care sunt indicatori de bază, potrivit cărora se califică crimele „trafic de ființe umane”?

Răspunsuri: A) Elementele principale ale traficului de ființe umane sunt **acțiunile** (recrutarea, transportul etc.), **mijloacele de influențare** (impunere forțată, înșelăciune, abuz de situația de vulnerabilitate ș.a.) și **scopurile exploatării** (exploatare sexuală în scopuri comerciale și necomerciale, exploatarea prin muncă forțată ș.a.). Cel mai dificil este să probăm mijloacele de influențare, care constituie, de fapt, metoda de comitere a crimei. Dacă nu vom izbuti să demonstrăm prin ce mijloace de influențare (metodă) victima a fost atrasă în exploatare, nu vom putea în general să probăm că avem de-a face cu un caz de trafic de ființe umane. Și această crimă va fi calificată, bunăoară, ca proxenetism sau organizare de cerșit ș.a.m.d. (**Eugen Rusu**)

B) Scopul crimei este într-o relație directă cu noțiunea de latură subiectivă a crimei, care, la rândul ei, constituie una din cele 4 elemente obligatorii ale componenței infracțiunii. Latura subiectivă a infracțiunii este atitudinea interioară, psihică a infractorului față de crima pe care o comite, adică vina lui. Este lesne a proba acțiunea comisă. Dar e foarte dificil a demonstra intenția, în cazul nostru, scopul exploatării. De multe ori infractorul recunoaște că a săvârșit anumite acțiuni, de pildă, că a racolat sau a însoțit victima în țara de destinație. În același timp,

el precizează că nu a știut nimic despre exploatarea preconizată. „Eu credeam că-i ajut omului să-și găsească un lucru pește hotare. Oameni buni, și eu sunt o victimă a înșelăciunii!”, adaugă el. Este o manieră clasică de comportament al complicilor infracțiunii de trafic cu ființe umane în procesul de judecată. (**Ion Vâzdoagă**)

2. Întrebare: Care sunt deosebirile în procesul de identificare a cazurilor de traficare a maturilor și a celor de traficare a copiilor?

Răspunsuri: A) La identificarea cazurilor de trafic de copii nu contează metoda de recrutare. În acest caz este important a proba comiterea acțiunii (de cele mai dese ori racolarea) și a scopului – de exploatare. În acest context e necesar să precizăm că articolul 220 Cod penal prevede o pedeapsă pentru proxenetism față de minori. Ceea ce vine în contradicție cu articolul 206 CP. De facto, proxenetismul în raport cu copiii este de fapt calificat ca trafic de copii. E necesar a exclude proxenetismul în raport cu minorii din articolul 220 CP. (**Eugen Rusu**)

B) În procesul de judecată trebuie să demonstrăm că infractorul a acționat cu premeditare și știa că are de-a face cu un copil. Dacă nu vom reuși să probăm acest lucru, atunci cazul de trafic cu copii va fi recalificat drept trafic de ființe umane. (**Ion Vâzdoagă**)

Articolul 220. Proxenetismul

(1) Îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicii prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, precum și recrutarea unei persoane pentru prostituție, se pedepsesc cu amendă în mărime de 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleași acțiuni:

- a) săvârșite față de un minor;
- b) săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- c) soldate cu urmări grave se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 7 ani.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012)

Articolul 167. Sclavia și condiții similare sclaviei

Punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia sau determinarea ei, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 10 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate pe termen de până la 5 ani.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012)

3. Întrebare: Este oare necesară prezența indicilor comiterii tuturor tipurilor de acțiuni, prevăzute de art. 165 CP (recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane) pentru calificarea infracțiunii trafic de ființe umane sau este suficientă prezența unuia dintre aceștia?

Răspuns: Nu este neapărat ca o persoană să comită toate etapele (acțiunile) infracțiunii trafic de ființe umane. Din interviul pătimitului se pot urmări toate verigile acestei infracțiuni, dar la comiterea ei pot fi implicați mai mulți infractori. Unul poate fi recrutator, altul – cel care adăpostește, al treilea – exploatatorul însuși. Indiciul cel mai important, dacă e să vorbim de acțiuni, este transportarea, nu neapărat peste hotare, posibil și în limitele Moldovei. Atunci este prezent indiciul traficului de persoane intern. **(Sergiu Purcică)**

4. Întrebare: După care indicii deosebiți cazurile de trafic de ființe umane în scopul exploatării muncii (art. 165 CP) de cazurile de muncă forțată (art. 168 CP)?

Răspuns: După prezența elementului de transportare. După același element deosebim sclavia (art. 167 CP) de trafic cu ființe umane. Recrutarea e foarte complicat de probat, recrutatorul totdeauna afirmă că el nu știa care vor fi consecințele acțiunilor sale, ce se va întâmpla cu persoana recrutată în țara de destinație. **(Sergiu Purcică)**

5. Întrebare: Ce dificultăți întâmpinați la calificarea unui astfel de tip al traficului de ființe umane, cum este prelevarea de organe?

Răspuns: Articolul 165 CP prevede pedepsirea prelevării de organe sau a țesuturilor umane în scopul transplantării. Pe când Protocolul de la Palermo nu prevede așa ceva. Această pedeapsă este prevăzută numai de legislația noastră. În practică acest moment se complică, deoarece este necesar să probezi că organele au fost prelevate anume în scopul transplantării, și nu în alte scopuri, bunăoară, pentru experiențe medicale sau fabricarea medicamentelor. În caz contrar această infracțiune nu poate fi calificată drept trafic de ființe umane. S-ar cuveni să fie operate modificări la art. 165 CP, pentru a exclude sintagma „pentru transplantare”. **(Ion Vâzdoagă)**

6. Întrebare: Care cazuri de trafic cu ființe umane sunt mai ușor de descoperit?

Răspuns: Cazurile de exploatare prin muncă forțată. În aceste cazuri pătimitii nu se sînchisesc să se adreseze chiar ei înșiși și să relateze despre toate. Cu mult mai complicat este să descoperim cazurile de exploatare sexuală sau prelevare de organe, deoarece victimele acestor infracțiuni nu doresc să colaboreze cu poliția. **(Sergiu Purcică)**

7. Întrebare: După ce indicii putem recunoaște prezența elementului de constrângere în cazul traficului de ființe umane?

Răspunsuri: A) După faptul cine ia decizia – traficantul sau victima, precum și după libera circulație. În cazurile de trafic cu ființe umane toate deciziile aparțin traficantului, victima este supusă unui control permanent, adesea îi este confiscat pașaportul, este încălcat dreptul persoanei la libera circulație. În cazurile de proxenetism prostituata decide de sine stătător. Ea poate refuza clientul, în orice moment ea poate reveni acasă. **(Sergiu Purcică)**

B) După gradul de liberate a victimei. De exemplu, noi o întrebăm dacă a avut posibilitate să comunice telefonic cu rudele sau prietenii, rămași în patrie. Uneori o întrebăm direct: „În ce fel te-au impus să execuți ceea ce nu vroiai să faci?” Mai există de asemenea indicatori psihologici ai violenței, cunoscuți de psihologi, sau urme de violență pe corp, care pot fi confirmate și de medicul legist. **(Ion Vâzdoagă)**

8. Întrebare: Ce însemnătate are pentru succesul cauzei penale autoidentificarea – conștientizarea de către persoana ce a pătimit a faptului că ea este victimă a traficului de ființe umane?

Răspunsuri: A) Eu cred că 90% din persoanele care au suferit de pe urma traficului inițial nu conștientizează faptul că au devenit victime ale acestei infracțiuni. Infractorii se străduiesc în fel și chip să le insufle gândul „Eu sunt singură de vină” și în majoritatea cazurilor persoanele care a suferit se tem să se adreseze poliției, înțelegând că și ele au încălcat legea. De exemplu, ele nu au avut actele în regulă, au acceptat ajutorul traficantului la organizarea plecării ilegale peste hotare ș.a.m.d. Sarcina anchetatorului este să explice persoanei care a pătimit de pe urma traficului drepturile ei, inclusiv la compensarea pagubei, să-i explice mecanismul infracțiunii comise și cine e de vină pentru cele întâmplate. Acest lucru este foarte im-

portant pentru buna desfășurare a anchetei. **(Eugen Rusu)**

B) Trebuie să procedăm neapărat astfel, încât persoana care a avut de suferit să înțeleagă că ea este victimă. Atunci ea începe să facă depoziții. Cursul anchetei penale depinde în mare măsură de comportarea victimei și de depozițiile ei. **(Sergiu Purcică)**

C) Pentru mine, ca avocat care apără drepturile victimelor traficului de ființe umane în procesul de judecată, este foarte important ca și victima să lupte pentru drepturile ei. Pentru care lucru e nevoie ca ea să conștientizeze faptul că a devenit victima unei infracțiuni. De-aceia autoidentificarea are o mare importanță. Țin să precizez că noi am analizat acele cazuri de trafic, în care victimele s-au adresat ele însele la poliție cu declarație. În 99% din cazuri acestea au fost femei, care au înțeles chiar ele că au devenit victime ale unei infracțiuni. Curios este că bărbaților le vine mai greu să recunoască faptul că au devenit victime, chiar și atunci când noi le explicăm acest lucru, mai ales dacă este vorba de exploatare sexuală. Este de asemenea foarte dificil să lucrăm cu copiii. Ei, copiii, trăiesc în lumea iluziilor și de multe ori povestesc lucruri ce nu au nimic comun cu realitatea vieții lor. **(Ion Vâzdoagă)**

9. Întrebare: Sunt necesare sau nu anchetele standard (cu diferențieri în funcție de scopul exploatării) pentru intervierea victimelor, sau fiecare caz de trafic este într-atât de specific, încât e imposibil a întocmi o anchetă standard?

Răspunsuri: A) Desigur, fiecare caz de trafic își are propriul specific, dar există și elemente comune. De-aceia putem elabora și un model-tip de anchetă, ea poate fi utilă ofițerilor de urmărire penală și procurorilor. Noi elaborăm diverse îndrumare. Bunăoară, anume noi am elaborat îndrumarul pentru procurori „Asistența juridică internațională”, în care au fost incluse nu numai documente ale dreptului internațional, dar și formule de stabilire a colaborării cu organele de drept ale altor state. **(Eugen Rusu)**

B) Desigur, este necesar un șablon oarecare pentru intervierea victimelor traficului de ființe umane, dar el trebuie să fie destul de flexibil. El trebuie elaborat ținându-se cont de toți indicii posibili ai fenomenului trafic de persoane. **(Ion Vâzdoagă)**

10. Întrebare: Care este specificul intervierei persoanelor, ce au suferit de pe urma traficului de ființe umane?

Răspuns: Este important a stabili un contact pur omenesc. Uneori conversăm 2-3 ore. La etapa de început a conversației mă strădui să fac tot posibilul ca pătimitul să înțeleagă că el este o personalitate, că se bucură și el de drepturi, indiferent de faptul că a fost supus exploatării, că a fost împins în noroi... După care trebuie să-l cuprindă dorința de o dreaptă răzbunare asupra celor, din vina cărora a avut de suferit. Dorința de răzbunare trebuie să predomine asupra sentimentului de frică. **(Sergiu Purcică)**

11. Întrebare: La intervierea victimei traficului trebuie să participe și psihologul?

Răspunsuri: A) Acest lucru urmează să-l decidă anchetatorul, când există asemenea necesitate. **(Eugen Rusu)**

B) În funcție de caz. Într-adevăr, uneori nu putem înțelege comportarea victimei, nu știm în ce măsură putem crede depozițiilor ei și atunci recurgem la ajutorul psihologilor din ONG-uri. Psihologii ne ajută foarte mult. **(Sergiu Purcică)**

C) Uneori nu avem destulă siguranță, că persoana care s-a adresat este cu adevărat victimă a traficului de ființe umane. Avem presimțirea că spune neadevăruri sau nu tot adevărul. Cu toate acestea, începem să-i acordăm asistență și o îndreptăm la azilul pentru victimele traficului. Acolo lucrează psihologi cu experiență, în baza unor indicii psihologici ei ne pot da un aviz dacă persoana în cauză este sau nu victimă a traficului de ființe umane. **(Ion Vâzdoagă)**

12. Întrebare: În ce măsură utilizați informațiile despre traficul de ființe umane pentru descoperirea noilor cazuri de trafic? Efectuați cumva colectarea și prelucrarea informației despre cazurile de trafic?

Răspunsuri: A) Acest lucru se face, dar haotic. Este necesar un sistem de colectare a datelor. Este imperios a elabora o bază specială de date privind victimele traficului de ființe umane și traficanții. Lucru care ne-ar ajuta foarte mult la descoperirea noilor cazuri de trafic. **(Eugen Rusu)**

B) Problema traficului de ființe umane trebuie studiată, urmează a colecta și analiza datele, a trage anumite concluzii și elabo-

Articolul 168. Munca forțată

Forțarea unei persoane să presteze o muncă împotriva dorinței sale sau forțarea la muncă obligatorie, ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii, obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violență se pedepsesc cu închisoare de până la 3 ani cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129, art. 1012)

ra recomandări. Acest lucru ne-ar ajuta să imprimăm acțiunilor de contracarare și combatere a traficului de persoane un caracter mai eficient. Noi planificăm deschiderea unei secții de analiză, în care vor activa 5 persoane. **(Sergiu Purcică)**

C) Noi dispunem de o bază de date, în care includem informația despre fiecare caz de trafic cu care lucrăm. Este o bază de date multidirecțională. Și întrucât pentru victimele traficului acordăm servicii de avocatură pe gratis în instanța de judecată, intenționăm să folosim această bază de date pentru elaborarea unei sinteze și analize a practicii judiciare și elaborarea unor recomandări metodice în domeniul practicii judiciare privind dosarele ce țin de traficul cu ființe umane. Mai folosim de asemenea această bază de date pentru instruirea noilor colaboratori. **(Ion Vâzdoagă)**

13. Întrebare: De ce ar mai avea nevoie specialiștii pentru îmbunătățirea identificării victimelor traficului de ființe umane?

Răspunsuri: A) De o creștere continuă a nivelului profesional al polițiștilor. Organele de poliție se confruntă cu problema fluctuației cadrelor. Este imposibil să obținem un înalt nivel de profesionalism în descoperirea cazurilor de trafic, dacă mai zilnic se schimbă oamenii care se ocupă de acest fenomen. În plus, ar fi necesar să avem un specialist instruit, responsabil pentru urmărirea cazurilor de trafic în fiecare raion. Specialiști care ar desfășura o activitate stabilă și al căror nivel profesional trebuie să crească încontinuu. **(Eugen Rusu)**

B) Este nevoie ca toți participanții la procesul de combatere a traficului de ființe umane să-și perfecționeze cunoștințele lor despre diverse aspecte ale problemei în cauză: și polițiștii, și procurorii, și judecătorii, în special cei din raioane. Avem nevoie de seminare, treninguri, activități practice. Oamenii părăsesc des sistemul, trec la alt lucru. Mereu avem nevoie de oameni noi, pe care să-i instruim cum să deosebească cazurile de trafic de alte infracțiuni. Resimțim de asemenea o lipsă de îndrumare, literatură în problema dată. **(Sergiu Purcică)**

C) Țin să împărtășesc o anumită experiență a Centrului nostru. Când un angajat al Cen-

trului vine în contact cu o presupusă victimă a traficului, una din primele întrebări este dacă nu cumva cunoaște alte persoane ce se află în aceeași situație. Răspunsul este adesea afirmativ. Și atunci noi facem tot ce e posibil ca să-i ajutăm pe toți cei care au avut de suferit de pe urma acestui fenomen. Am avut un caz din Turcia, când am început să lucrăm cu o victimă a traficului, după care am identificat încă șapte, cărora le-am acordat ajutorul necesar. **(Ion Vâzdoagă)**

14. Întrebare: Ce credeți despre colaborarea dintre ONG-uri și poliție? În ce măsură această colaborare este posibilă, necesară și eficientă?

Răspunsuri: A) Eu cred că asemenea colaborare este necesară și de folos urmării penale în cazurile de trafic cu persoane. ONG-urile pot ajuta la stabilirea unui contact pur omenesc cu victimele. De îndată ce specialistul care conduce interviul cu pătimitul se convinge, fie și în linii mari, că are în față o victimă a traficului de ființe umane, el este dator să o întrebe: „De ce ajutor aveți nevoie? Cu ce probleme vă confrunțați? Ce putem face noi pentru Dumneavoastră?” Dacă victima traficului va beneficia de asistență medicală, psihologică sau alt ajutor necesar, dacă i se va oferi o cazare într-un azil special sau alt lor de trai, dacă ea va simți o susținere pur prietenească, va fi în stare să relateze, în detalii, despre toate câte i s-au întâmplat. Și atunci ancheta va decurge mai repede și cu mai mult succes. **(Eugen Rusu)**

B) Colaborarea cu ONG-urile este importantă întâi de toate pentru structurile de stat. Abordările și viziunile noastre sunt oarecum diferite, dar ONG-urile ne ajută să analizăm problema și prin altă prismă, să ne elaborăm un stil corect de comunicare cu victima, metode adecvate de profilaxie a infracțiunilor etc. **(Sergiu Purcică)**

C) Este foarte important a stabili o colaborare practică zilnică între ONG-uri și poliție, pe cazuri concrete de trafic. Practica totdeauna aduce mai mult folos decât cunoștințele teoretice obținute la seminare. Pentru organizația noastră atare colaborare a devenit o tradiție. În același timp, știm că nu în toate cazurile polițiștii ne invită și nu întotdeauna la etapa inițială. Ar fi bine să ne invite la poliție în toate cazurile la etapa de identificare. Am dori de asemenea să participăm la raidurile operative de de-

scoperire a victimelor traficului, întreprinse de poliție. Contactul cu victima nu trebuie să înceapă cu întocmirea procesului verbal. Inițial ar trebui să aibă posibilitate de a discuta cu persoana pătimită colaboratorii ONG-urilor, să estimeze volumul asistenței, necesare fiecărei victime concrete, să-i promită asigurarea accesului la asistență. Atunci și victima va fi mai sinceră, calitatea identificării va fi mai înaltă. În Germania, bunăoară, polițistul este obligat, în decurs de o oră, să invite reprezentantul unui ONG, dacă el vine în contact cu o presupusă victimă a traficului de ființe umane. **(Ion Vâzdoagă)**

Petra Burcikova,
președintele ONG
„La Strada”-Cehia

III. OPINIILE COLEGILOR NOȘTRI DE PESTE HOTARE

III. 1. O problemă nouă în domeniul identificării victimelor traficului de ființe umane în Republica Cehia

Prezentul articol este o sinteză a teoriei identificării victimelor traficului de ființe umane și practicii ONG „La Strada”-Cehia. Din 1995 această organizație neguvernamentală din Cehia implementează programe în domeniul contracarării traficului de persoane: prevenirea fenomenului, asistență victimelor, precum și campanii de informare a publicului despre problema traficului și de lobby a intereselor victimelor. ONG „La Strada”-Cehia administrează un azil specializat pentru victimele traficului și o Linie Fierbinte pentru grupul de risc și victime. Prezentul articol ia în dezbateră chestiuni de terminologie, precum și aspecte practice ale identificării victimelor traficului de ființe umane.

În octombrie 2004 în Codul penal al Republicii Cehe a fost introdusă o nouă definiție a infracțiunii trafic de ființe umane, conformă cu Protocolul de la Palermo.¹² Acest eveniment a constituit un pas important, scopul căruia rezidă în stabilirea răspunderii penale pentru diferitele forme ale traficului (nu numai pentru exploatarea sexuală, după cum era mai înainte), precum și pentru traficul intern, săvârșit în limitele hotarelor statului. În același timp, acest eveniment se va solda, se pare, cu schimbări esențiale în procesul de identificare a presupuselor, victime ale traficului de ființe umane.

Chiar și în baza normelor dreptului penal în vigoare până la modificarea respectivă, sistemul identificării victimelor în Cehia nu era dintre cele mai eficiente. Anumite succese în această sferă au fost obținute după anul 2000, când problemei a început să i se acorde o atenție sporită. Acum însă, după adoptarea noii definiții, identificarea presupuselor victime ale traficului devine ca niciodată complicată.

Problema rezidă nu atât în descrierea acțiunilor¹³ traficantilor sau a mijloacelor de influențare,¹⁴ incluse în definiția trafic de ființe umane, cât în formele și scopurile exploatarei. Noua definiție stipulează răspunderea penală pentru traficul de persoane în următoarele scopuri:

A. constrângerea persoanei la întreținerea relațiilor sexuale sau alte forme de violență sexuală sau exploatare;

B. sclavie sau stare de servitute;

C. muncă forțată sau alte forme de exploatare.

Formele de exploatare, indicate în punctul A. sunt deja cunoscute specialiștilor din organelor de drept, dat fiind faptul că ele într-o măsură mai mare sau mai mică corespund definiției în vigoare anterior. Formele de exploatare din punctele B. și C., incluse în 2004 în Codul penal prin noua modificare, generează probleme la aplicarea lor în practică.

De rând cu dificultățile ce apar din motivul insuficienței de personal și resurse materiale, specialiștii din organele de drept afirmă că problema de bază rezidă în aplicarea elementului dat al definiției trafic de persoane în cazurile reale din viață. Ei fac referire la faptul că **asemenea termeni ca sclavia, starea de servitute sau munca forțată nu sunt definite de legislația națională** și definiția lor urmează a fi extrasă din normele de drept internațional.

De menționat, că definiția termenilor în cauză se conțin deja în diverse convenții internaționale, precum Convenția Internațională referitoare la robie din 1926 (elaborată de Liga Națiunilor), Convenția Organizației Internaționale a Muncii din 1930 privind munca forțată, Convenția suplimentară a ONU cu privire la abolirea sclaviei, a traficului cu sclavi și a instituțiilor și practicilor analoge sclaviei din 1957. În temeiul acestor definiții se poate și e necesar a elabora modificările corespunzătoare în legislația națională. În

¹² Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate.

¹³ Recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane.

¹⁴ Amenințare cu forța sau prin folosirea forței sau a altor forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate.

același timp, trebuie să ținem cont, desigur, de recomandările chiar și ale Organizației Internaționale a Muncii privind oportunitatea aplicării Convenției acestei organizații referitoare la realizarea cu succes a Protocolului de la Palermo.¹⁵

Vorbind de problema aplicării noii definiții a traficului de ființe umane, vom remarca că în majoritatea cazurilor cea mai mare dificultate o vedem în delimitarea clară a indicilor, care caracterizează asemenea elemente ale infracțiunii date ca munca forțată, scavia, starea de servitute sau alte forme de exploatare de semnele care caracterizează încălcările normelor de protecție sau de remunerare a muncii, ele fiind niște încălcări ale legislației muncii. Anume această delimitare și generează cea mai mare problemă la identificarea persoanei, supusă traficului în alte scopuri, decât exploatare sexuală. Mai mult ca atât, o astfel de identificare este absolut imposibilă fără înțelegerea clară a faptului cum este mai bine să delimităm infracțiunile în sfera traficului, ce nu țin de exploatarea sexuală, de încălcările legislației muncii.

Ca exemplu, vom analiza următorul caz. *Cetățeană Ucrainei A., șomeră, a făcut cunoștință în patrie cu o persoană, care i-a promis să o ajute să se angajeze la o întreprindere privată din Cehia contra unui salariu bun. I-a promis că la sosirea în Cehia ea va beneficia de un contract de muncă, va lucra legal câte 8 ore pe zi, va locui într-o odaie separată. Crezând promisiunilor, cetățeană A. a împrumutat de la un cunoscut o sumă frumușică (pentru ea) și peste un timp a venit în Cehia. Aici ea află că va locui într-o baracă și nimeni nu se gândește să încheie cu ea contract, că va lucra ilegal câte 12 ore pe zi pentru o remunerare mult mai mică decât i s-a promis. În plus, din salariu i se vor reține sume considerabile pentru locuință și hrană. În consecință, cetățeană A. lucrează la întreprindere câteva luni, însă remunerarea se reține din diverse motive. Ea nu poate părăsi de sine stătător teritoriul întreprinderii, fiind sub pază permanentă, pe de-asupra și pașaportul fiind la angajator, este mereu amenințată că va fi predată autorităților și va fi deportată. Cel mai mult avea frică de acest lucru, fiindcă în patrie nu va putea câștiga suma necesară pentru achitarea datoriei, în același timp nu era sigură că i se va plăti remunerarea promisă.*

În acest caz nu există dubii că avem de-a face cu trafic de persoane. Sunt prezente

toate elementele acestei infracțiuni:

- a) acțiunea (recrutarea);
- b) mijloacele de influențare (la faza de recrutare – înșelăciunea; la etapa exploatarei – confiscarea documentelor și abuzul de situația de vulnerabilitate a migrantului ilegal);
- c) scopul (exploatarea muncii forțate).

Mari dubii prezintă și faptul dacă persoana va fi identificată ca victimă a traficului de ființe umane. Motivele sunt mai multe și pot include următoarele.

Identificarea cu ajutorul poliției se complică, deoarece întreprinderile la care oamenii sunt impuși să lucreze, fie că activează ilegal, fie că sunt bine camuflate și e dificil a le descoperi, fie că activează oficial, dar poliția nu are posibilitate să nimerească la asemenea întreprinderi atâta timp, cât nu au argumentele necesare infracțiunii și sancțiunilor.

Identificarea prin inspecția muncii este de asemenea complicată din lipsa de cadre pentru inspecții preventive sistematice, precum și din cauză că guvernarea nu și-a făcut oficial publică poziția sa în această problemă. Legislația nu conține norme obligatorii privind controlul condițiilor de muncă a migrantilor. În realitate, se verifică numai prezența permisiunii de muncă și ședere în țară a migrantilor. Nimeni nu cercetează prezența indicilor infracțiunii trafic de ființe umane în scopul exploatarei muncii forțate.

Nici sindicatele nu pot fi un mijloc eficient de luptă cu asemenea fenomene, deoarece muncitorii-migranți ilegali, care îndeplinesc munci grele, nocive și periculoase, foarte rar sunt membri ai sindicatelor. Mai mult ca atât, sindicatele în general au tendința de a apăra autohtonii de fluxurile de muncitori migranți, și nicidecum de a apăra drepturile celor din urmă.

Identificarea victimelor prin intermediul Liniei Fierbinți și aziluri, administrate de organizații neguvernamentale specializate, depinde de capacitatea persoanei aflate în situația de muncă forțată de a-și aprecia propriul statut juridic de victimă a traficului de ființe umane, și nu a se plânge pur și simplu de „vremuri grele în drum spre viitorul luminos”.

După o astfel de analiză a posibilelor mijloace de identificare a victimelor traficului de ființe umane în scopul exploatarei muncii forțate, ne putem alege cu impresia că situația nu are soluții. Să sperăm că nu e chiar așa.

Numărul victimelor identificate ar fi crescut, dacă toate aceste structuri ar vădi un inte-

¹⁵ Trafficking in persons and forced labor exploitation. Handbook for legislative and law-enforcement authorities. ILO, Geneva, 2005.

res față de această problemă și ar începe să lucreze asupra obiectivului comun de identificare a persoanelor, aflate în situație de muncă forțată.

Așadar, căutarea metodelor eficiente de identificare a victimelor traficului de ființe umane în scopul exploatării muncii forțate rămâne în continuare o problemă socială importantă. Cât despre problema utilizării muncii forțate în general, reacția cea mai probabilă a țărilor de destinație la o asemenea situație rezidă, se pare, în perspectiva de a recunoaște necesitatea forței de muncă a lucrătorilor migranți și a oferi migranților mecanisme legale simple de obținere a unui loc de muncă. Lucru care nu numai că ar reduce esențial șansele grupărilor criminale de a obține profituri din exploatarea migranților ilegali, dar și ar oferi țărilor de destinație posibilitatea de a dezrădăcina premisele traficului de ființe umane.

III. 2. Aspecte psihologice ale identificării victimelor traficului de ființe umane

Prezentul articol a fost scris de colegii noștri de la Asociația „Animus”, un ONG din Bulgaria, preocupat de victimele violenței și ale traficului de ființe umane. Pe lângă Asociație funcționează o Linie Fierbinte și un Centru de criză pentru femei, adolescenți și copii, victime ale violenței și traficului de persoane. Colaboratorii de la „Animus” realizează un program terapeutic de lungă durată, un altul social, un program de protecție a drepturilor victimelor violenței și traficului, precum și un program terapeutic pentru cuplurile ce se confruntă cu probleme interpersonale, ce țin de violență.

Donca Petrova este antrenată la Centrul de criză al Asociației „Animus” într-o activitate de clinică socială și e doctorand în psihologie pedagogică.

Nadea Cojuharova activează la Asociația „Animus” în calitate de psihoterapeut și este coordonatorul Programului național „La Strada” din Bulgaria.

Ce ne-a făcut să ne preocupăm de sistematizarea indicilor psihologici privind identificarea victimelor traficului de ființe umane?

La începutul acestei veri colaboratorii unui ONG partener din Germania ne-au solicitat ajutor într-un caz destul de complicat de trafic de persoane. Ei ne-au relatat că nouă fete din Bulgaria au nimerit la închisoare într-un penitenciar din Germania după un raid al poliției. Fetele au declarat poliției că au fost silite să se prostitueze și au cerut ajutor. Colegii noștri au făcut tot ce le-a fost cu putință pentru a le ajuta. Ele au fost tratate ca victime ale traficului, și nu ca infractori, au fost eliberate, li s-au procurat bilete până în Bulgaria și li s-a dat ceva bani. Acum, când fetele erau gata să revină acasă, am fost rugați să continuăm lucrul cu ele aici, în Bulgaria.

Firește, am fost de-acord și am procedat la pregătirile de rigoare pentru a le întâlni la aeroport, a le plasa într-un loc unde să fie în siguranță – la Centrul de criză al Asociației „Animus”. Presupunem că vor avea nevoie de asistență de natura situației psihoemoționale critice, ajutor practic, precum și de un plan de asigurare a securității. A fost un caz care ne-a solicitat mobilizarea întregului nostru personal de lucru, având în vedere numărul victimelor și situația de urgență.

Așadar, am sosit la aeroport, așteptând să vedem un grup de tinere traumatizate, aflate într-o deplină confuzie și așteptând susținerea din partea noastră. În realitate, lucrurile s-a dovedit a fi cu totul altfel. Am întâlnit niște tinere destul de încredute în sine, seduse de plăcerile vieții, stăpâne pe destinul lor. În prezența poliției aeroportului ele au declarat sincer că au decis benevol să practice prostituția în Germania și că nimeni

nu le-a impus să facă așa ceva. Fetele au mai spus că nu au nevoie de nici un ajutor, întrucât așteaptă să-și întâlnească rudele la aeroport. Într-adevăr, așa a și fost.

Și iată, după atâtea eforturi, noi stăm noaptea în aeroport, total șocați și dezamăgiți. Ne-au mințit oare aceste fete? În practica noastră era prima situație de asemenea gen. Mai mult chiar, a trebuit să înfruntăm atitudinea aproape ostilă a poliției din aeroport și să suportăm observații usturătoare că pierdem timp și mijloace pe niște prostituate și hoațe, care ne folosesc cum le vine pe plac.

Cazul ne-a făcut să ne gândim la necesitatea elaborării unui sistem de indicii pentru identificarea corectă a victimelor traficului de ființe umane. Desigur, cele mai importante sunt semnele, ce țin de descrierea cazului de trafic (acțiunile, mijloacele de influențare asupra victimei, formele exploataării). Însă asemenea indicii, de regulă, țin de mărturiile victimelor traficului. Bazându-ne pe propria experiență de lucru în calitate de consultanți și psihoterapeuți, am încercat să definim câțiva **indicii psihologici independenți ai traficului de ființe umane, adică semne, caracteristice comportamentului și reacției emotive ale femeilor, victime ale traficului.**

De ce problema identificării victimelor traficului de ființe umane este în prezent atât de actuală?

În Bulgaria, multă vreme de problema traficului de ființe umane și protejarea intereselor victimelor traficului nu erau preocupați decât reprezentanții ONG-urilor. Treptat, însă, grație eforturilor acestora, problema a sensibilizat tot mai mult întreaga societate. Au fost adoptate noi legi, ce garantează statutul social al victimelor. În primul rând, e stipulat faptul că ele nu vor fi supuse persecuției pentru complicitate la săvârșirea unor ac-

Donka Petrova și Nadea Cojuharova, Asociația „Animus”, (Bulgaria), membru al Asociației Internaționale „La Strada”

La toate victimele traficului de ființe umane se manifestă multe simptome ale stresului post-traumatic – le urmăresc scurte scene retrospective cu amintiri încă vii despre traumele trăite în trecut, gânduri apăsătoare despre întâmplările traumatice. Adesea atestăm dereglări de durată ale procesului cognitiv – gândire dereglată, conștiință confuză, probleme de memorie.

ționi ilicite, deoarece participarea lor nu este benevolă. Totodată, noile legi prevăd și măsuri de asistență nemijlocită, protecție și reintegrare a victimelor, fapt care necesită finanțare de la bugetul de stat.

Ar fi să recunoaștem că, de fapt, cu cât preocupările pentru victimele traficului de ființe umane (grație noilor legi) capătă un statut oficial și devin mai instituționalizate, cu atât mai stricte devin cerințele față de identificarea victimelor „reale”. Și dacă echipa noastră se mai poate resemna după experiența descurajatoare de la aeroport, apoi de la structurile de stat nu avem ce aștepta o reacție similară. Asemenea cazuri pot conduce la reducerea accesului la resursele de stat chiar și pentru cei care într-adevăr au mai mare nevoie de asistență. Bunăoară, după acest caz este foarte probabil că poliția aeroportului va trata următorul grup de fete, care au suferit de pe urma traficului, ca pe niște „prostituante și infractori ordinari” și nu le vor mai oferi nici un sprijin.

Așadar, o identificare la nivel a victimelor traficului este, în opinia noastră, importantă nu atât pentru a feri structurile de stat de eventuale înșelări, cât pentru a le garanta celor care au suferit cu adevărat în trafic acces la asistența de care au nevoie și la care ele au dreptul legal.

La ce indici psihologici putem apela pentru identificarea victimelor traficului de ființe umane?

Colaboratorii Asociației „Animus” („La Strada”-Bulgaria) acordă, de-a lungul mai multor ani, asistență victimelor traficului de ființe umane. În acest răstimp am avut posibilitatea de a cerceta mai multe cazuri, a emite ipoteze și a trage concluzii despre starea persoanelor traficate, comportamentul tipic și reacția lor.

Chiar din capul locului am descoperit că **femeile, victime ale traficului, au un alt comportament decât victimele altor tipuri de violență**. Comportamentul lor este imprevizibil și, în multe cazuri, mai degrabă irită consultantul sau chiar îi provoacă furia, decât dorința de a le ajuta și proteja. Cheia către înțelegerea acestor oameni rezidă în reconstruirea inconștientă a experienței traumatice.

Când una din fete a fost întrebată, de ce i-a permis prietenului ei să o implice din nou în situația neplăcută și înjositoare de trafic, când a fost silită să ofere servicii sexuale, ea

a răspuns: „E ca o rochie murdară, pe care tot încerci mereu să o speli, dar fără rost.”

Oricât de diferite ar fi cazurile, comportamentul victimelor traficului este uluitor de asemănător – întotdeauna este orientat spre eliminarea experienței traumatice; chiar dacă această experiență ține de trecut, în realitatea lor interioară ea rămâne o forță dominantă. Și dacă vom cerceta mai atent acțiunile și reacțiile lor, vom descoperi lucruri ce nu pot fi redade prin cuvinte – urmele traficului, ale violenței și umilinței fizice și psihice, constrângerii și atentării la intimitatea sexuală, ale izolării și privării de libertate și controlului asupra propriei vieți.

La toate victimele traficului de ființe umane se manifestă multe simptome ale stresului post-traumatic – le urmăresc scurte scene retrospective cu amintiri încă vii despre traumele trăite în trecut, gânduri apăsătoare despre întâmplările traumatice. Adesea atestăm dereglări de durată ale procesului cognitiv – gândire dereglată, conștiință confuză, probleme de memorie. Un lucru frecvent este de asemenea insomnia. Aceste femei povestesc despre diverse coșmaruri care le chinuiesc nopțile, în care traficanții le urmăresc, le capturează și chiar le omoară. Ele adorm chinuitor de greu, dorm superficial, e foarte ușor să le trezești. Foarte des ele veghează nopți de-a rândul, iar ziua dorm până pe la prânz.

Un alt indiciu psihologic al victimelor, detectat cu ochiul liber, este gradul excesiv de iritare. În primele zile după reînțoarcere ele se află într-o stare de iritare excesivă, se enervează repede și comunică cu cei din jur pe muchie de reacții emoționale.

Destul de des comportamentul victimelor traficului de persoane se aseamănă cu cel al persoanelor ce suferă de claustrofobie, posibil că nu chiar în sensul clinic al cuvântului, dar totodată ele manifestă o neliniște exagerată când se întâmplă să rămână în încăperi scunde și închise. Asemenea locuri, firește, le provoacă senzația limitării sau pierderii libertății, pe care au trăit-o, fiind în situația de trafic. De-aceia ele adesea cer să iasă, spunând că trebuie să plece undeva, chiar de n-au unde merge. „Unde mă vor duce ochii” este fraza care se desprinde cel mai des de pe buzele victimelor, de parcă ceva foarte vag le împinge să plece nu se știe unde.

De foarte multe ori pentru victimele traficului de ființe umane sunt caracteristi-

ce manifestările compulsive – o formă de comportament când faptele se produc fără voie, dominată fiind de porniri nestăvilite.

De exemplu, ele se pot porni să facă cumpărături, în special, haine sau cosmetică, chiar dacă nu au nici un ban. Din care cauză au mereu probleme financiare. Posibil, acest comportament irațional și dorințele exagerate constituie o reacție la perioada îndelungată în care s-au aflat fără bani, nu aveau posibilități să-și cumpere lucruri și să-și satisfacă nici cea mai mică plăcere. Compulsiv pare a fi și faptul cum fumează, mănâncă, beau – de cele mai multe ori în exces. O posibilă explicație este că traficul de ființe umane, ca situație cu o perioadă îndelungată de tratament crud, generează o puternică frică și suferință. Și chiar dacă comportamentul compulsiv în esență e autodistrugător, a-ți urma toate dorințele înseamnă, cel puțin, o eliberare de frică și suferințe emoționale. De aceea și cărțile de psihologie descriu acest comportament ca unul ce diminuează trăirile acute.

O altă caracteristică emotivă comună victimelor este mânia excesivă, chiar furia.

În procesul tratamentului crud victima trebuie să-și mobilizeze toate puterile ca să rămână în viață, să supraviețuiască psihic. De-aceea foarte des reacțiile emoționale firești la o asemenea experiență umilitoare sunt înăbușite, alungate în subconștient. Furia îndreptată contra asupritorilor nu-și află erupție – ar fi din cale afară de periculos chiar pentru victimă, de-aceea furia persistă în subconștient o perioadă destul de îndelungată. Traficul de ființe umane reprezintă o situație de continuă agresare inumană, fizică și sexuală. Încercați să vă închipuiți umilirea și violența sexuală nemiloasă, după care să ne mai imaginăm că acest lucru se întâmplă în permanență și inevitabil! Este o situație când victima e total lipsită de posibilitatea de a-și controla propria viață, când orice încercare de a acționa după cum i-i voia tăinuiește o primejdie, chiar de moarte. Fiecare caz de nesupunere sfârșește cu o pedeapsă crudă, "răzvrățiții" pot fi snopiți în bățai, zăvorâți, supuși celor mai josnice umilințe. Mesajul traficanților care însoțește asemenea acțiuni represive sună cam astfel: „Nici gând să nu vă supuneți!”. Degrabă aceste femei încep a se resemna: „Pentru ce să mai încerc? Oricum, toate-s în zadar”. Ceea ce le face să se simtă absolut neputincioase. Și când aceste victime ajung în sfârșit într-un

mediu protejat, mai devreme sau mai târziu furia înăbușită timp îndelungat reapare la suprafață. Acum ea își află o supapă – manifestarea furiei nu mai prezintă un pericol. Și în majoritatea cazurilor aceste răbufniri sunt extremale, „explozive”, lipsite de control, cuprinzând irezistibil întreaga ființă.

I-am propus N.N., victimă a traficului, să urmeze un examen medical, inclusiv consultația ginecologului. A acceptat, dar cu rezerve. Când am ajuns la cabinetul medicului, ea deveni dintr-odată foarte agitată și înrăită. După examinare N.N era total extenuată de propria-i furie. În taxi prinse a vorbi cu ea însăși în surdina, dar înfuriată, ca până la urmă să înceapă a dărăpăna cu unghiile bancheta taxiului. Când am ieșit din mașină, ea începu deja să țipe și să înjure – nu pe cineva concret, ci pe cineva închipuit: „Cine se cred ei? Cum de-au îndrăznit să mă impună să trec prin asta? Ei nu au dreptul!” Firește, cuvintele erau adresate asupritorilor ei din trecut, dar strigate abia acum. Tânăra femeie veni în sfârșit în contact cu furia ei înăbușită, răspunzând propriei traume interioare.

Experiența noastră ne-a demonstrat că în general **victimele traficului de ființe umane sunt foarte predispuse traumatizării și victimizării. Mecanismul declanșator al unei asemenea predispoziții este, de regulă, violența sexuală, suportată în copilărie sau adolescență, cu mult înainte de a nimeri în situația de trafic.**

În unele cazuri atare violență se poate încadra în formula unui neașteptat incident distrugător.

I.L. era o fată dintr-o familie bună, ducea un mod de viață relativ normal, în sensul tradițional al cuvântului, până în momentul când, adolescentă de 15 ani, a fost violată cu cruzime de un necunoscut. Simțindu-se murdară (după cum susține ea) și într-o anumită măsură o ființă inferioară în urma acestei întâmplări, s-a izolat practic de toți cei ce o înconjurau, a plecat de acasă, abandonând școala, și a continuat să trăiască de capul ei, deși avea doar 15 ani. Încercând să uite trecutul și să înceapă o nouă viață, I.L. a hotărât să se angajeze la muncă peste hotare și a contactat o agenție, unde i s-a promis că-i vor găsi de lucru în Germania. Dar când a ajuns în Germania, „munca” s-a dovedit a fi nu alta decât prostituție forțată.

În general, victimele traficului de ființe umane sunt foarte predispuse traumatizării și victimizării. Mecanismul declanșator al unei asemenea predispoziții este, de regulă, violența sexuală, suportată în copilărie sau adolescență, cu mult înainte de a nimeri în situația de trafic.

În alte cazuri agresarea sexuală se manifestă printr-o serie de întâmplări traumatice anterioare.

I.Z. a crescut într-un cătun mic, împreună cu un tată extrem de crud (mama i-a părăsit) – el o bătea sistematic, o încuia în casă și o lega de gard în curte. Într-o bună zi, împreună cu sora mai mare, au fugit la mama, care locuia într-un oraș din vecinătate. Acolo sora și-a găsit de lucru în calitate de chelneriță. Când I.Z. avea 13 ani, a fost violată de un vizitator al discotecii, unde lucra la acea vreme sora mai mare. Mai mulți ani la rând după aceasta I.Z. făcea tot ce-i era în puteri ca să fugă de acest anturaj. La 16 ani ea s-a căsătorit cu un tânăr și a rămas însărcinată. Dar soțul a plecat de la ea, și, ca să-și întrețină copilul, a hotărât să practice prostituția. Peste câțiva timp a fost răpită (din spusele ei) de oarecare proxeneți, ce au închis-o într-un apartament, după care au impus-o să plece în Germania și să lucreze acolo fără remunerare. Și deși la început ea „lucra” de bună voie, mai târziu, fiind transferată și exploatată contra voinței ei, a devenit victimă a traficului de ființe umane.

Violența sexuală în copilărie și în adolescență poate afecta grav dezvoltarea emoțională a omului, formarea personalității lui. Ea atacă direct temeiurile unei personalități încă imature, diminuează stima față pe propria persoană, o face să se simtă neajutorată, pierdută și lipsită de posibilitatea de a fi stăpână pe propria ființă și viață. Astfel apare starea de vulnerabilitate latentă – o probabilitate sporită de apariție a stresului postraumatic, percepției traumatice a sinei și stărilor de limită în viitor. Nu o singură dată s-a constatat că una din consecințele violenței sexuale asupra copiilor este revictimizarea, care dăunează grav personalității. Iar situația de trafic actualizează negreșit toate vechile traume nevindecate.

În multe cazuri atestăm o legătură directă între violența sexuală din copilărie și comportamentul sexual al omului matur – de regulă, acesta întreține relații cu mai mulți parteneri sexuali, se dedă sexului neprotejat. Sexualizarea traumatică în copilărie perturbază dezvoltarea sexuală normală a omului. Victima începe a trata sexul ca o potențială armă sau ca un mijloc de realizare a diverselor scopuri, cum ar fi banii, controlul altor persoane.

Victimele traficului de ființe umane adesea își afișează sexualitatea lor în mod provo-

cator. Ele folosesc multă cosmetică, poartă îmbrăcăminte sumară și flirtează cu toți bărbații laolaltă. Oricât de absurd ar părea, după atâtea fapte de violență sexuală trăite, pentru ele este foarte important, cum se vede, să fie ademenitoare pentru bărbați. Posibil, acest lucru le ajută într-o măsură oarecare să-și recapete un anumit sentiment de încredere în sine. Însă cel mai des, acesta este unicul mijloc cunoscut de a stabili niște relații cu alte persoane. Sexul poate deveni pentru victimele violenței sexuale un substituent al comunicării și atașării reale, pe care mai degrabă că nu l-au avut niciodată.

De remarcat, de asemenea, că **multe femei, care au trăit experiența traficului, își leagă viața cu parteneri foarte violenți**, nimerind din nou în situații similare – ele devin dependente, sunt supuse violenței și controlului. De ce se întâmplă așa? **Inconștient, pe aceste femei le atrag situațiile care presupun un potențial risc de violență și mai mare, situațiile care repetă într-o măsură mai mare sau mai mică circumstanțe traumatice.** Fenomen numit adesea „acțiune obsedantă”. Este de fapt parte din încercările pe care le întreprinde cugetul în scopuri de reabilitare după traumă prin obținerea diverselor experiențe în situații similare, precum și încercări de a repune lucrurile într-un regim absolut nou, mai sănătos.

Traumele psihologice afectează cele mai importante percepții ale omului despre sine și lumea din jur. În acest context, modelul de concepere a lumii pe care și l-a format se zdruncină și în cele mai dese cazuri se ruinează, ceea ce duce la pierderea orientării și a sensului vieții. De-aceia nu e de mirare că victimele, de regulă, nu sunt capabile să-și planifice viitorul, lipsindu-le alteori închipuirea mentală a viitorului. Când le întrebăm cum își închipuie viitorul, ce așteaptă de la el, foarte des primim răspunsuri cețoase și neclare: „Dacă cineva m-ar putea ajuta...”, „Nu pot hotărî singură. Cum credeți, ce să fac?”, „Vreau să-mi aduc viața în ordine. Ce puteți face pentru mine?”. Ani în șir nu au fost stăpâne pe viața lor – ele nu au luat decizii, nu și-au expus gândurile, realitatea lor o „construiau” alții. De-aceia când revin în sfârșit la această realitate, descoperim adesea că și-au pierdut capacitățile, posibilitatea de a-și stăpâni interiorul.

Așadar, toți indicii psihologici ai traficului de ființe umane enumerați până acum presupun experiența exploatării și a vio-

lenței sexuale. Ei sunt foarte răspândiți și informativi. Dar, firește, nu e chiar atât de ușor să-i observi: pentru aceasta e nevoie de o pregătire specială și înțelegerea mecanismelor psihologice, folosite de oameni pentru depășirea întâmplărilor traumatice. Și mai e nevoie de timp. Victimele traficului trebuie să se relaxeze, să se simtă în siguranță. Numai atunci putem aștepta că ele se vor deschide definitiv. Lucru care nu se poate întâmpla într-o oră la aeroport. Din care motiv nici nu suntem în drept să-i cerem ofițerului de poliție să facă uz de indicii psihologici nominalizați în scopul identificării victimelor traficului de ființe umane. Evident, acesta e un domeniu de colaborare a psihologilor din ONG și lucrătorilor poliției.

Cât despre noi, suntem gata și nerăbdători să împărtășim experiența noastră tuturor colegilor interesați, în speranța că această experiență va contribui la deschiderea accesului la asistența necesară pentru cei care au nevoie de ea.

III. 3. Identificarea victimelor traficului de ființe umane prin intermediul Liniei Fierbinți

ONG „ASTRA” printre primele a abordat problema traficului de ființe umane în Serbia. Drept scop al activității lor, fondatorii acestei organizații au declarat contracararea traficului de ființe umane, reducerea acestei forme specifice de violență prin promovarea campaniilor educaționale și preventive, acordarea asistenței directe victimelor traficului. Una din direcțiile cele mai importante ale activității ONG „ASTRA” este și desfășurarea cercetărilor fenomenului trafic de ființe umane, elaborarea recomandărilor privind organizarea combaterii acestui fenomen. Pe lângă ONG „ASTRA” funcționează o Linie Fierbinte de salvare a victimelor traficului.

Dacă e să comparăm metodele de consultare a victimelor traficului de ființe umane prin intermediul Liniei Fierbinți, utilizate de diverse ONG-uri în scopul asistenței persoanelor traficate, vom vedea că ele sunt foarte asemănătoare, în pofida faptului că în majoritatea cazurilor au fost instituite de sine stătător de către fiecare organizație în baza propriei experiențe. Moment generat de faptul că toate au avut a realiza obiective similare în activitatea lor practică.

Înainte de toate, toți cei care lucrau la Linia Fierbinte aveau a soluționa aceeași problemă cheie: cum să recunoști o victimă a traficului de ființe umane printr-o discuție la telefon? Ori, la Linia Fierbinte apelează nu numai victimele traficului și rudele lor, dar și potențiali migranți, care au nevoie de consultări privind plecarea peste hotare.

De regulă, Liniile Fierbinți sunt multifuncționale, ele servesc nu numai ca linie de salvare pentru victime (SOS-line), dar și drept mijloc de prevenire a traficului de ființe umane. De cunoștințele și măiestria operatorului de la Linia Fierbinte, de metodologia utilizată pentru identificarea victimelor traficului depinde în mare măsură succesul activității întregii organizații privind asistența victimelor. Ori anume Linia Fierbinte servește de cele mai dese ori drept canal principal de recepționare de către ONG-uri a informației despre victimele traficului.

În cele ce urmează, ținem să împărtășim propriile practici privind principiile și procedurile de bază, elaborate și aplicate de ONG „ASTRA” pentru identificarea victimelor traficului de ființe umane prin intermediul Liniei Fierbinți.

Chiar de la începutul funcționării Liniei Fierbinți, colaboratorii ONG „ASTRA” s-au călăuzit de un șir de **principii de bază privind consultarea la Linia Fierbinte:**

- **caracterul anonim,**
- **confidențialitate și**

- **abordarea individuală a fiecărui caz în parte.**

Metodele noastre de lucru cu beneficiarii depind de tipul informației recepționate. Când primim un apel la Linia Fierbinte, operatorul este obligat să aprecieze tipul informației recepționate:

- a) apelul se referă la o presupusă victimă a traficului de ființe umane sau
- b) apelul ține de educație și prevenire a traficului.

Dacă din convorbirea cu persoana care a sunat la Linia Fierbinte clarificăm că este vorba despre o presupusă victimă, ne străduim să acumulăm cât mai multă informație. Îi adresăm celei care a sunat un șir de întrebări cu scopul de a clarifica dacă acest caz se referă la infracțiunea trafic de ființe umane. Pornind de la definiția trafic de ființe umane, acest lucru poate fi determinat după următorii indici:

- locul aflării presupusei victime (argumente despre transfer);
- e posibil să fi avut loc o recrutare (i s-a propus sau nu loc de muncă peste hotare);
- a avut sau nu loc operațiunea de transmitere-pirimire sau adăpostire a presupusei victime;
- există informații despre faptul că față de persoana dată se aplică violență, amenințări sau alte mijloace de constrângere;
- au fost aplicate acțiuni de înșelăciune, mituire, abuz de putere sau situație de vulnerabilitate;
- gradul de limitare a libertății (persoana poate pleca liber sau este izolată și e supravegheată permanent);
- i-au luat sau nu actele de identitate;
- a fost impusă să lucreze fără remunerare sau să dea cea mai mare parte din salariu stăpânului (prezența exploatării);
- și altele.

Ne mai interesează de asemenea informațiile despre mijloacele de recrutare și transportare a persoanei date, precum și cu cine ea/el a contactat la acea perioadă. Dar convor-

birea trebuie să decurgă foarte delicat și în asemenea cazuri nu insistăm ca apelantul să dispună de toată informația referitoare la situația în care se află presupusa victimă.

Așadar, dacă nu dispunem de suficientă informație privind locul aflării persoanei, despre presupusa recrutare, aplicare a violenței sau exploatării, atunci acest beneficiar este identificat drept victimă prezumată până la momentul când o informație recepționată suplimentar ne va confirma prezența tuturor indicilor traficului de ființe umane.

Dacă dispunem de informație parțială sau completă privind metodele recrutării, locul aflării, mijloacele de constrângere și tipurile de exploatare a persoanei, acest beneficiar este identificat din capul locului ca victimă a traficului de ființe umane și inițiem procedura de căutare și acordare a asistenței persoanei respective.

Uneori ne sună persoane care au izbutit să evadeze singure din situații de trafic. În aceste cazuri identificarea victimei traficului are loc conform aceluiași criterii. Altminteri, pentru noi nu contează cât timp a trecut din momentul când victima a izbutit să scape din situația de violență și data când a apelat la Linia Fierbinte. Chiar dacă acest lucru a avut loc câțiva ani în urmă, totuna ne străduim să ajutăm și acestei persoane să-și soluționeze problemele sale.

Cât privește sunetele din categoria celor de prevenire și informare, adică apelurile persoanelor care preconizează să plece peste

hotare în scop de studii, angajare la lucru, căsătorie ș.a.m.d., ne străduim să facem tot ce e posibil ca ele să dispună de informația privind posibilitatea de a migra legal și fără nici un risc personal. Ne străduim să ținem legătură cu ele până când nu primim confirmare că, în sfârșit, călătoria peste hotare s-a încununat de succes, ele se află în siguranță în acel punct de destinație, despre care am fost informați din timp.

E cazul să precizăm, că în literatura cu tematica identificării victimelor traficului de ființe umane mai des sunt descrise cazurile când poliția este prima care vine în contact cu victima, efectuează identificarea preventivă și o referă la ONG-urile specializate pentru a i se acorda asistență. Astfel, rolul principal în procesul de identificare a victimelor ar aparține poliției. ONG-ul doar confirmă *de facto* această identificare. Or, multe victime pe care colaboratorii organelor de drept nu au fost în stare să le identifice sau care nu au nimerit niciodată în vizorul lor, au fost identificate anume prin intermediul Liniei Fierbinți ale organizațiilor neguvernamentale.

Întrucât numărul victimelor traficului neidentificate rămâne, potrivit diverselor estimări, încă destul de mare, ar fi necesar să ne conjugăm toate eforturile pentru a afla noi metode de a descoperi victimele. Și rolul Liniei Fierbinți în acest context nu este de neglijat.

Concluzii

Făcând un sumar al prezentei ediții tematice, consacrate problemei identificării victimelor traficului de ființe umane, se cuvine să precizăm că în pofida importanței acestei activități pentru organizațiile din tot sistemul de contracarare a traficului, rămân neclarificate multe aspecte teoretice ale temei în discuție, precum și aplicarea lor practică.

Noțiunea „identificarea victimelor traficului de ființe umane” nu are o definiție oficială, este interpretată diferit de specialiști și reclamă o conceptualizare în continuare. Nu au fost determinate scopurile și sarcinile identificării victimelor traficului, obligațiile participanților la acest proces, precum și locul identificării victimelor în sistemul de contracarare a traficului de persoane. La moment, este dificil a trasa un hotar strict între identificarea victimelor traficului de ființe umane ca atare și calificarea infracțiunii trafic de ființe umane. Nu a fost încă elaborat un sistem științific argumentat de indicii pentru efectuarea identificării persoanelor traficate, care ar stabili o legătură logică între identificare și definiția trafic de ființe umane, precum și cu datele practicii și cercetărilor sociologice privind problema traficului de ființe umane.

Literatura referitoare la problematica identificării persoanelor ce au suferit de pe urma traficului abordează în temei problemele cu care se confruntă țările de destinație. Noi nu am reușit să găsim recomandări privind identificarea victimelor traficului în țările de origine. Mai mult ca atât, nu au fost de găsit recomandări pentru ONG-uri privind identificarea victimelor traficului, în cea mai mare parte asemenea recomandări sunt destinate colaboratorilor organelor de drept.

Până în prezent, în Republica Moldova nu există o abordare unitară a identificării victimelor traficului pentru toți participanții la contracararea traficului de ființe umane. Încă nu a fost creat un mecanism național de identificare a victimelor ace-

stui fenomen. Cercetările fenomenului în Moldova poartă un caracter sporadic, nu dispunem de o bază unică a datelor despre victime, nu se face o analiză sistematică a semnelor traficului de ființe umane, cu elaborarea recomandărilor corespunzătoare.

Pentru o organizare mai eficientă a lucrului de identificare a victimelor traficului în republica noastră ar fi necesar:

- a elabora o concepție clară privind identificarea victimelor traficului de ființe umane, bazată pe normele de drept național și orientată spre soluționarea problemelor cu care se confruntă țara noastră;
- a elabora un sistem de semne (directe și indirecte) pentru identificarea persoanelor ce au suferit de pe urma diverselor tipuri de infracțiuni de trafic, bazat pe definiția trafic de ființe umane, datele din practica descoperirii cazurilor de trafic, pe cercetările sociologice și psihologice în domeniu;
- a elabora și aproba standardele (unitare și oblicatorii pentru toate structurile statale și nestatale) procedurii de identificare a victimelor traficului de ființe umane;
- a dezvolta colaborarea practică dintre specialiștii structurilor de stat și nestatale, ai căror angajați sunt în contact cu presupusele victime ale traficului;
- a pune bazele unei stricte coordonări a tuturor activităților de descoperire a victimelor traficului;
- a pune în valoare și dezvolta mijloace proactive de descoperire a victimelor traficului de ființe umane, a studia și propaga bunele practici din acest domeniu;
- a extinde sistemul de pregătire a specialiștilor, participați la identificarea victimelor traficului de ființe umane, și de perfecționare a cunoștințelor acestora;
- a întreprinde măsurile de rigoare pentru dezvoltarea spiritului de autoiden-

tificare la persoanele traficate, pentru îmbunătățirea imaginii organelor de drept în societate;

- a lua măsurile necesare în vederea creării unui sistem de management informațional și cercetări ale situației (fenomenului) trafic de ființe umane din țară, a asigura prelucrarea sistematică a informației, cu elaborarea de recomandări privind îmbunătățirea procesului de identificare a victimelor traficului de ființe umane;
- a cerceta tendințele de evoluție a fenomenului trafic de ființe umane și a informa specialiștii, participanți la identificarea victimelor traficului, despre eventualele schimbări.

Recomandări pentru acțiuni la nivel național

A formula indicații călăuzitoare, ce ar facilita identificarea exactă și tratamentul adecvat a victimelor traficului de ființe umane, bazat pe respectarea opiniilor și demnității persoanelor respective.

Planul de acțiuni al OSCE cu privire la lupta cu traficul de ființe umane, aprobat prin Hotărârea nr. 557 a Consiliului Permanent al OSCEE (PC.DEC/557) din 24 iunie 2003, , compartimentul V, p. 3.2.

The image shows a screenshot of the La Strada Moldova website as viewed in Microsoft Internet Explorer. The browser's address bar shows the URL <http://www.lastrada.md/>. The website features a navigation menu with the following items: Despre noi, Programe si activitati, Despre TF, Publicatii, Training, Parteneri, Sponsori, and Voluntari. A large banner image shows a woman running, with the text "pune întrebări" and a "HOT-LINE" number "0 800 77777 - 373 22 233309". A date stamp "24 din 24" is visible. At the bottom, there is a footer with the text "Workshop 'Preocupari noi in lucru cu victimele traficului de fiinte umane...'" and the date "23-24/10/2004".

Callout boxes on the left side of the page provide additional information:

- Centrul Echipa Contacte**
- Prevenire Asistența Informare Educație Parteneriat**
- Legislație Rapoarte și studii Statistică Documente**
- Îndrumare și ghiduri Materiale informative Publicație tematică „La Strada EXPRESS” Bibliotecă cu peste 500 de titluri**
- Pedagogii Asistenți sociali Organele de drept Mass media Clerul ș.a.**
- ONG naționale ONG de peste hotare Organizații internaționale**
- Despre noi Politică voluntarului Activități**

The navigation menu also includes links for "Despre noi", "Programe si activitati", "Despre TF", "Publicatii", "Training", "Parteneri", "Sponsori", and "Voluntari". An orange arrow points to the "Rom" and "Engl" language options in the top right corner.

Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii "La Strada"

LINIA FIERBİNTE

0 800 77777

gratis pentru apeluri din orice localitate RM

(373 22) 23.33.09

pentru apeluri de peste hotare

MD 2012, Chișinău, Republica Moldova,
L.P. 259

Tel.: (373 22) 23 49 06

Fax: (373 22) 23 49 07

E-mail: office@lastrada.md;

Web Site: <http://www.lastrada.md>